QАЧАХЕ МРАД

14997
F.16

БАҺАРА Т'ӘЗӘ

QАЧАХЕ МРАД

14997
F.16

БАҺАРА Т'ӘЗӘ

14997 f 16

QАЧАХЕ МРАД

БАҺАРА Т'ƏЗƏ

НƏШЬРƏТА ƏРМƏНИСТАНЕ

С. 1965-а

Ղաչախե Մրադ
ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆ
(Քրդերեն)
ԵՐԵՎԱՆ — 1965
«Հայաստան» հրատարակչություն

ՊԵՏ. ԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос Библиотека
ՀՍՍՀ–Арм ССР
Мясникяна
ԱՆՎԱՆ
87-66

КАЧАХЕ МРАД
Новая весна
(на курдском языке)
Издательство «Айастан»
Ереван 1965 г.

BRITISH MUSEUM
13 JUN 67
B M

БӘЙРАQА СОР ДЬМЬЛМЬЛӘ

Бәйраqа сор дьмьлмьлә,
Нава һәwe дьфьтьлә,
Жь дәст һ'ӧба дьле мәрийа
Ишьqа we гәш дьшхӧлә.
Һәрр'о пе we пешда дьчьн
Әм бь т'әмийа партийа бәләд
Р'йа мә фьрә, ә'мре мә ша,
Бәхте мә гәш, бе һ'әд у сәд.

ҚОНСТИТУСИА СОВЕТИЕ

Әгәр жь мьн йәк бьпьрсә
Чи мьн һәйә у чь т'öнә
У һ'öнöре мьн бьһ'әсә:
Қ'имә, чьмә, мьн чь пьштэ
Әзе вәкьм бәлге тә зер',
У к'öбари сәрбьльнди
Бежьмеда: wәрә, бьнһер',
Зәнда же һьлдә, әфәнди:
Бәстед мә р'әнгин,
Қö т'ьжинә Зин,
Дьмәшьн к'öбар,
Аза, бәхтәwар
Мәме дьбиньн
У дьһә'биньн—
Әw мьлк'е мьньн
Ч'әмед мәйә гöр'
Дькьн фур'ә-фур',
Ишьqа шәмал
Дьр'ьжә к'әмал
Сәр ч'ийа у банийа,

Жь зорайа wана --
Дьр'льке мьньн.
Адана мә р'еж,
Заводед ду хеж,
Шанәшинед р'ьнд,
Һ'әму бажар, гöнд,
Бь зәви у р'әз
У гöлед гәвәз —
Һәбуна мьньн.
Әw хортед qәшәнг
У qизед навдәнг,
Щмаә'та гәр'нас,
Аза, сәрфьнйаз,
Ахьрийа хwә нур
Чедькә беqöсур —
Шабуна мьньн.
Доргәр'е мә зор,
Ә'рша данин мор,
Р'акетед дурбин,
Дöжмьн дьбиньн
У дöжмьне һар
Зу тиньнә хар —
Мьк'ана мьньн.
Қ'әла хәбате,
Бәза qöдрәте
Дькьнә зьмин
У сианәта мә,
Р'умәта Wәт'ин

Дәрхьстнә ә'змин —
Әw шана мьнә.
У мьн qәwаттьр, мьн дәwләтитьр,
Жь мьн к'обартьр т'ö к'әс т'ӧнәйә.
Ԛонститусиае да мьн изна п'ьр' —
Мьн бәхтәwартьр т'ö кәс т'ӧнәйә.

ДӘWРА ԚОСМИԚИЕ

Баһар һәла жь мәһ'әла
Хwә т'әзә р'аһиштә гӧнд,
Гава бә'са qәнщәнәвса
Дьне һьлда гәләк т'унд:
Wәлате мьн, qанате мьн
Вәкьр дәwрәкә т'әзә.
Бу мәйдана һ'ӧнӧрвана,—
Ә'рша „Восток" дьбәзә:
Сәр Гагарин, бәнгзи нарин
Гәр'ийа р'енга нәбәләд.
Сийанәта мә, р'умәта мә
Бльндкьр бе һ'әд у сәд.
Ле ду wир'а ноли шера
Пенщәк жи чунә ә'змин,
Кӧ бь сьре ль wи сӧр'е
Әшкәрәкьн бой Wәт'ин.
Wан бе т'алаш һәwа qәлашт,
Дәwра космикие данин
У наве wан, һәр гаве wан
Дьнер'а бу мьзгини.

Ә’зман ани мәрд мәрдани
Qәфәса хwә бәр вәкьр
У хасед мә — мерхасед мә
Һ’әмди хwә ле мезәкьр.
Т’ьре һиве жь пашиве
Р’абә, һәр’ә р’әqасе,
Дәйн стәйркакә, хwә шьтавкә
Бона һ’әйр у һ’әwасе.

ЭВАРА ПАИЗЕ

Р’о дагәр’йайә — р’ожа паизе,
Т’әбийәт wе бь әшq пер’а дьлизә,
Wәк qиза кәзи хәмла р’әнгзәрин
Ль хwә wаркьрийә бәр денга әвин:
К’а дьле wейә әw хәмл у льбас,
Әw феки у р’әз у т’уме инщаз?...
Гәло лайиqә, гӧндие мә эгьн
Кӧ әwqас худан сәр wана р’етьн?...
Ноли кәванийа жь дьне кәр’ у геж,
Дайә ду тә’ве п’әлте ә’wре хеж
У гази дькә: „Ле, бәр мьразе,
Дә зу дагәр’ә у һәр’ә р’азе,
Нава к’урайа ә’змане һешин“!
Бае һеньк те, дар дькьн хӧшин.
Авто баргьран жь нава р’әза
Данә ду һавдӧ wәк р’әфе qаза.

Паши хəбата лайиԛ у сианəт,
Х̆əбатчи дəртен нав баг'е зəйнəт,
Бь əшԛ у бь ша дьчьн нава гöнд.
Е кö хwəкьрийə хəмлəкə зə'ф р'ьнд.
Тə'в щара пашьн вəдькə бəдəн,
П'əнща р'одькə сəр ə'рде Wəт'əн.

ДАЙҚЕР'А

Дьле тə фьрə
Шабун дьфьр'ə,
Бəнгзе тə к'öбар
Чьԛас бəхтəwар!...
Аза, сəрбəсти,
Изьн у р'асти
Да тə беԛöсур
Октйабра мə нур!
Тə'ва азайе,
Йа фьреԛəтие
Дайə тə, зар'а
Қ'ана т'аԛəте.

Гöлан, с. 1960 Ереван.

B2-3-09
MIRAD, QA
880-02 BAHARA
1965

***

Һеч'ә дьне шә'рәзати у занәсти у бәләди,
Әгәр к'лита дьле мәрийа шаир гәр'йа у әw нәди,
Әгәр паши wи тә'н ледан у готнә wи бь к'öбари:
—Сәд һ'әйф, шаир, ван шьерада тö чьqаси беит'бари,
Ноли Qасо, ноли Һ'әсо ч'ьрт-вьр'тийа дьнвиси,
Ле т'ö пьриска к'әмале нава wанда нәтәиси.

БАҺАРА Т'ӘЗӘ

Тә'в жь нав ә'wра,
Нолани р'еwийа
К'әтийә сәре р'ийа,
Хальфи дәрте,
Жь бо һ'ьзрәте
Р'адмусә ә'рде.
Ч'әм дьбеи qәста,
Нолани һәспа,
Дайә нав бәста,
Фьтьлийә жь т'ур',
Жь нав кәвие к'ур
Дькә фур'ә-фур'.
Баһара т'әзә
Qәшәнг дьбәзә,—
Бәрбь мьразә.
Һ'ьшйарбу т'әбйәт,
Һәр тьшт бь шöрәт,—
Т'әк әwә qöдрәт.
Чаир у чиман
Хәмла хwә тәлийан

Xwəkьрьн гöман.
Ќöлилке р'əнг-р'əнг
Вəбунə qəшəнг
Һəв дахьстьн дəнг:
Баһара т'əзə
Qəшəнг дьбəзə,—
Бəрбь мьразə.
Баһара Wəт'əн
Иро ша у к'əн
Вəбуйə сəр мьскəн.

WƏXTA ƏЗ TƏ ДЬЌЬМ ГАЗИ

Wəxта əз тə дькьм гази,
Һ'əзар дəнги у авази,
Əз сотьм авьр'е нази,
Ньзам дһа чь дьхwəзи?..
Wəxта əз бум тəйре бази —
Тö —кəвотка гəрдəнгази,
Пəй тə фьр'им бь п'əрwази,
Бе фəйдəйə, чь дьхwəзи?..
Сəр тəда тем бь дьлсази,
Ле тö мьнр'а наби р'ази —
Əв бу нолани щанбази,
Ньзам дһа чь дьхwəзи?..

Ә’ЙДА ОКТЙАБРЕР’А

Һ’әзар т’ӧлә ә’мр дьшхӧлә у бәнгзе тә тинә бир.
Бист у нәһ сал, ноли дӧр’—лал к’әг’бе һешин дит
т’ьвдир,
Жь тә wальдийә у qал бунә qәһрәмане мә п’әргал,
Е кӧ бой Wәт’ән шәр’ дькьрьн ноли ә’гит Р’остәм-Зал.
Т’әк тә шуштйә бь к’ӧтаси искини у ә’мре т’ьси
Ч’ә’ве нәп’ак, дьле qомси, дәсте зорей ә’р’нуси.
Әз бир тиньм се салйа хwә—р’әва пашьн хун дьк’ьшийа,
Щнйаз сәр һәв ль бәр тә’ве, хуна кӧ ль ә’рде пьжийа.
Де әwләде әвин давит у дәст давитә т’вьнге,
Дьчу типийа у шәр’ дькьр, кӧ һьлата зӧлма һьнге.
Әз бәр тиньм нава qәт’ле ә’мре к’очәр у кӧрманщийе,
Бе мал, сьт’ар һьни фәqир, шьвдарә дәст ль сәре ч’йе,
Ль бәр сӧр’е, ль бәр шое әw гаване гӧһе гӧнда
Тә дәйн лекьр, wи т’вьнг һьлда к’әтә тә’вйа р’ожа тәда.
Чи мәр’а бу, т’әбйәта әк’ьл у бефәйдә дәстнәдай,
Чи мәр’абу әw ә’мре кьн һьн зеранди, һьн ледай,
Чи мәр’абу ч’ә’ве ль дәста, нәфса брчийә qьша гьрти,
Йа ч’уктиеда нәсәqьр’и у р’ожа хwәш qәт нәдити?..
Әм бир накьн wи һ’әйаме, хәдәр-хәдәр нава дәлк’а,

Мә т’охьме бәхте мьр’уз дьр’әшандә сәре сука,
Бь qәрп’але нава мала әм дьгәр’йан ль гедука,
Wәки дәрен әм жь wе п’арса ч’ер’ лекьри ль бәр дәрйа,
Кӧ һьлчинә азайа ша, әw ч’ә’ве ль дәста, ч’ә’ве, кӧ зерйа.
Ңһа, wәхта дньһер’ьм, бәнгзе мәрийа гӧлвәдайә.
Гӧнде, кӧ бәре дьхәньqи нава тә’рйа мьжә сәqьр.
Бь һ’әзар ләмп’е электрике, нһа әwи шәмал дайә.
Нһа трактор гӧр’ дьqужә ль сәр ә’рде дәwраи qьр’.
П’ьр’ сале к’әл qәфәса тәда әм дәст тиньн бәре р’әза.
Ноли бә’ра бе сәр бьни, wәлате мә п’ьр’ п’ел да хwә,
Һәр п’еләкеда пешдачуйин, һәр п’еләкеда ә’мре аза.

с. 1936 Ереван.

87-66

1307—2

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос Библиотека
ՀՍՍՌ—Арм ССР
и. им А Мясникяна
ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

ԜӘЛАТЕ ШЕԜРЕР'А

Дьчьмә гӧнд жь бажер,
Қ'әԝшәне гӧл дьбьһе,
Жь адана тә'мә т'ер, —
Мьскәне мьни Шеԝре
Ԝәт'ән—ԝәт'әне тә—
Қанйе аваз ль сәр.
Машоԛьм ль р'ьһ'ане тә,
Ль р'әзе тәй нәдәр.
Тӧ гӧла дәв гәлида,
Тӧ эԝра заре дибә,
Ԝәт'әне мьн, тә зилда
Бь к'ӧбрәкә т'әзә.
Жь һ'әзар мәрйе т'әщбәти эз,
Жь дьле ԝани эт'ун,
Фьр'и шабун педа оу р'әз,
Педа бу гӧл-вәбун.
Тӧ һьлдә ви шьери
Жь мӧсһ'иде хԝәй т'әзә,
Мьԛамәк данйә ԝи—
Мьԛаме һ'ӧба тә.

Сәр тәда тем бь тал
Тала мьн тәр'а к'ьлам.
Бьч'ук, щаһьл у кал
Дьшиньн тәр'а сәлам.

с. 1937. Ереван

ЖЬНЕД WӘЛАТЕ ШЕWРЕР'А

Бь газйа wә у шабуна дьле алав
У wәлате ә'мре аза, һунә дь нав,
Хушкно, ақьл у қәләма мьнә зьрав
Шькьл дькьн wә у бәжна wә, деме гӧлав.

Мьн нас дькьн? Бьре wәмә әзи т'усьз,
Нав п'еч'әке Советстане әз хwәйкьри,
Хушка мьнә нав wәлате т'әwри дәнгьз
Бешика мьн һ'әжанд дәлал у һ'ьзкьри.

О, хушкно, т'ьфақа мә шайә у һ'ьзкьри,
Әw чәwа пола we қаймбә һ'әта-һ'әте,
We же бьбә зӧр'әта мәйә нәалт'кьри—
Зӧр'әта зор, кӧ дьбинә мә'рифәте.

Бира wә те, хушкно, айке дьле қула?
Бира wә те қәт'ла бәре—п'адше урьс?
Бира wә те хуна хушка, к'әрба дьла;
Жь дьле мә дьһат бина барута мьз.

Бира wә те, сәр мә бльнд қамчийе пола,
Ль дәсте бәга қанате мә дьһ'ьнщьр'анд,
Жь пьшта мә ч'әрм р'адькьрьн, ноли зола
У тәйаха хwә, жийина пашьн мә дьк'ьшанд.

У әм бьбун к'ъвава пә'тийә ль сәр агьре,
Анщахи дур дьмьлмьли ноли ч'ьре.
Мә дьһ'әмьланд дәқа пашьн—ә'мре чәтьн
У һивйе бун дәре баһар—баһара мәзьн.

Нһа, йәк wә шофер, йа дьн пилот дь ә'змана,
Һун дәрбьдарьн, һун сәдьре колхозвана.
Изна wә жи нька һьмбәри изна мера,
Партийа ә'зиз ани сери әв қьрара.

Әм шаиша нак'ьшиньн жь т'ӧ к'әса,
У чедькьн сосиализме бь дьле бә'р
К'и щӧлә'ткә, дәст дьрежкә wәлате мә ша
Әме пьште ле бьшкеньн—ле технә багәр

сала 1936. Ереван

WƏЗИРЕ НАДРР'А

Бьн шушеда данийә шькле wи бәр мьн,
Худанәкә сар дак'әтйә ль сәр мьн,
Әw дьк'әнә, әз мьр'узьм сәба wи—
Мьн дьпьрсә, әз надьме щаба wи.
Бәреда әм бьра бун дьл һ'әлал,
Ноли шр'ке аве жь канийа зәлал.
Wәхта бь ша, әw дьмәшйа нав баг'а
Ноли бьра дьда һ'әмуйа т'әмйе хwә.
Ҟ'е баwар дькьр, wәки qәзйа бе амьн,
Wе щӧлә'ткә, хорте талиан—һ'ӧба мьн,
У әw бәжна назькә у назани,
Текә хӧре халийа сарә бәйани?
Ҟ'е баwаркә, wәки әw нав мә нинә,
Ҟ'е баwаркә, кӧ әw набежә „һәвал"!
Ҟ'е баwаркә, бьн халйеда дем зәлал.
Әз сонд дьхӧм вьра ль бәр шькле тә,
Жь һорйа четьр к'әне һәр'о әк'ле тә,
Бь әвинти Wәт'ән һ'ьзкьн швета тә,
Миасәркьн әм һәр щара нета тә.

сала 1946. Ленинакан

МӘЙАНӘ

Qизка дәлал тӧ, Мәйанә,
Ҟ'е һ'әжандиә бешика тә?
Жь чь гӧла нава баг'а
Тә һунайә гәрдәна хwә?
Гӧлйе бәдәw, р'ож у шәв
Ль бәр р'ое дьч'ьрусьн әw.
Дьбә, кӧ жь Дилбәра Фәqие Тәйра
Бәдәwйа wе тә же һьлда?
Йан адана wәлате мә,
Ноли мехке баг'е Дәлмә,
Бу шәмала п'әнще р'ое
Гьртә жь тә у хәвхәвке.
Ль стӧе тәда дәзмала сор,
Сәрда харьн ч'ә'ве тә мор,
Ноли гӧла, һ'әwаса тә
Бь әвинти һәр щар сәрә.
Тӧ жи зани, чь мьскәнә
Навда шин буи, ноли гӧла!
Тӧ жи зани шай һәнә,

Щəм мə т’öнə искина дьла.
Дə тö бьлиз, дəлал бьлиз,
Шабə, ноли гöлбахана,
Тö бьстьре у дəнге зиз
Бьра дəре жь п’ала һана!

сала 1936. Ереван

ЖЬ ҺƏВ ДУРК’ƏТЬН

Бəрфə, бəлг wашийан жь дара
У əва һ’əвтийа дöда
Багəре гьртийə һ’əта Wане
У дьлизə сəр Ереване.
Ле бьра шəпə бьгрьн хани,
Р’е у дьрба... əw набə мə’ни,
Т’ö щара р’йа һ’öба дьла
Нае гьртьн нав р’оже сала.
Əва чəндə жь мьн qəтиайи,
Маи пьш бəрфе нəһ’əлиайи,
Орт’а мəда сəкьнийə жийин,
Ноли диwаре qəсред шин.
Əз алики, тö алики
Дурьн жь һəв əм зьвьстане,
Ле бир накьн əм һ’öба щики—
Һ’öба р’əзе Ереване.

сала 1936. Ереван

Һ'ӘЗАР ДЬЛИ

Һ'әзар дьли, һ'әзар гӧли
Һьлдә сьдqе мьн вәкьри,
Һ'әзар тә'ва шәмал фьр'и
Һат ль бәжна тә ньтьри.
Нава панздә хушке назда
Һ'әwаса гӧр' тә шәмалда.
Украина мьнә дәлал,
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!

Мьскәне тәи бе сәр-бьни,
Иро һьлда әw мьзгини,
Днепрогэс—бьрqа шәп'ал
Бой тә зуда буйә бәрп'ал.
Тәр'а бу дьл, бь тамара
Ишьq сәр деме тә бәрда.
Украина мьнә дәлал,
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!

Завод у к'архане к'әмал
Сурәте тә бун хәт у хал,

Бьжи мәр'а һ'әзар сали,
Һәрт'ьм мәр'а тӧ дәлали.
Бьла ә'мре мәи хашбәхт
Ль тә бьбә нолани р'әхт,
Украина мьнә дәлал,
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!

Гәләк дӧжмьне qәт'ьлр'еж,
Жь бае дӧне кәр' у геж,
Хwәстьн Киев—дьле тә гәрм,
Хwәр'а текьн ньвина нәрм.
Тә бәр wана нәкьр qәлси,
Бь ә'гити стәнд сәрбәсти.
Украина мьнә дәлал,
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!

Иро п'әнще стәйрка Ленин
Тә хәмьлин һ'әзар гели.
У нава мала бьратие
Хwә дьһуни мә'рифәтийе.
Тә'ва комунизмейә зор,
Тә р'ож бь р'ож һьлдк'шинә жор.
Украина мьнә дәлал,
Бьмбарәкбә ль тә чьл сал!

ГӦЛАНА СОР

Һ'ьшйар бу баһар, һ'әзар гӧл у зар
Зу һәвдӧ гьртьн, жорда һатьн хар.
Ч'ич'әке р'әнг-р'әнг, бәйбун у р'ьһ'ан
Назьк вәкьрьн гәрдәне тәр'-щан,
Сәр синге к'әԝшән бу мьрщане гәш,
Сӧр' диһар кьрьн мехьк у бьнәвш.
Гӧлана мә сор, гӧлана мә зор
Бәнгзе баһаре буйә к'әскәсор!..

У дькә гьрмин у дькә зьмин,
Буйә мьԛаме Ԝәт'әне әвин.
Нава мәша ԝе к'ӧбар у чәләнг
Гавдьдә бь наз бәхте мә ԛәшәнг,
У наве гӧндйа, у наве п'ала
Қьрйә һәйкәле зәман у сала.
Гӧлана мә сор, гӧлана мә зор,
Хәмла баһаре буйә к'әскәсор!

Һәр аԝаза ԝе—к'ӧбра дьле мә,
Дәнг у газа ԝе мәша мьле мә,
Е кӧ һ'ьшйар кьр ә'рде дем у ԛьр',
Пашда вәгәр'анд бәза ч'әме һ'ӧр',
Ԛьнйат да дәзге нава к'архана
Чекьр вьр бой бәхт ԝаре мьк'ана.
Гӧлана мә сор, гӧлана мә зор,
Р'әԝша баһаре буйә к'әскәсор!

Нав шәԝԛа ԝеда дәма мә к'ӧбар—
Аԛьл-ньфуса партиа мә диндар
Бәрбь комунизме пешда дьльвә,
Мә бь сәрбәсти р'йа хԝәда дьбә,
Дьхәмьлинә р'озгара фьрә,—
Хиала дәԝра диһар дьфьр'ә.
Гӧлана мә сор, гӧлана мә зор,
Нура баһаре буйә к'әскәсор!

Нав п'әнще ԝеда ӧлме мә—сәԝда,
Қӧ бәрбь ә'зман сарух вьр бәрда.
Әԝ чапьк мәшйа, сьлав да пеԝра
Бь хԝә бу пеԝра гәш нава стера.
Ә'длайа мә к'әл гиһандә тә'ве
Хԝәр'а бь ләзәт бу шьрике ԝе.
Гӧлана мә сор, гӧлана мә зор
Һ'әмде баһаре буйә к'әскәсор!

21-е апреле сала 1959. Т'билиси.

ГАЗИ БЬ ФЕЛБАЗИ

Ль кәндале т'опке хали
Мә'дәкьри, мьр'уз т'ә'ли
Xwә һәвдӧ гьрт се һәвала,
Ԟӧ шенкьн Аврhistorical вала:
Йәк гӧр, йәк к'әлбе һ'әмьси,
Йәк жи р'увие нәwԛԛәр'ьси.
Әw һәв щьвийан, һәв шеwьрин,
Ԛьрар данин, ә'мр вьр бьр'ин:
„Чь лазьмә,—гот гӧре дәщал,—
Ԟьрас, дәрпе, йане жи шал...
Әзе биньм...Аврhistorical тә'зи
Бьхәмьлә бь сәд авази.
Р'астә, шали бе дәльнгә
У кьраси бе навмьлкә,
Ле wәки һун пьшта мьнбьн,
Һуне жь мьн бе газьнбьн.
К'әлбе һ'әмьс гот: „әw ԛәнщә".
Р'увие нәwԛи гот: „арманщә..."
Wана к'әләфәк авакьр,
Наве софийа ль сәр хwәкьр,

Р'уви бангда нав һәwате,
Ԟӧ т'әв бенә wе „херәте".
Ԛәрт'але вьр дәнгәк бьһист,
Фьр'ийа wьра, бәр р'уви лист
У готә wи: „Әw чь дәнгә,
Р'оже тә те сәд авангә?.."
„Һа wәрә вьр, тӧ ԛәт мәвеж,
Әме чекьн Аврhistorical р'еж.
Әме бәлакьн ван аха
We шен бьбьн ноли баг'а".
„Бьднә мьн жи һун ә'рдәки,
Әзе чекьм ле ԛәсрәке".
„Бәле, әм һәр'ьн щәм к'охвә,
Әз к'ьзирьм, әwи саг'бә!"
Бәрбь к'охвә чун чәләнги,
Р'уви ль гоште we бу бәнги,
Бәр ԛәрт'әле дәри вәкьр,
Бәрда һӧндӧр', хwә ле бакьр.
Гӧр вьр зукийа, к'әлб жи кастийа,
Сәр ԛәрт'әледа вәгәр'ийан
У данә пәй, кӧ бьгьрьн,
П'әр' у баска ле бьбьр'ьн.
Ле ԛәрт'әле к'ӧләк вьр дит,
Ԟьрә п'ьр'ин, хwә же авит
У дәрбаз бу ч'йа у бани,
Диса ль дара р'уви дани.
У готә wи: „әw чь дәнгә,
Иро жь тә те сәд авангә?"

Р'уви әԝ ԛәрт'әл нас нәкьр,
Дәстбь гьли, бә'са хԝә кьр.
„Һа, ԝәрә вьр, тö ԛәт мәвеж,
Әме чекьн Аврοпа р'еж,
Әме бәлакьн ван аха
Ԝе шен бьбә ноли баг'а".
„Малхьрабо, тö р'увие фән,
Наенә щәм ԝа т'ö бәдән,
Һ'әтани кö тö к'ьзири,
К'әлбе һ'әмьс жи ԝәзирә,
К'öхве ԝәйә гöре мьри,
Нәһәԛ тö бәнда дьгәр'и,
Нета ԝә ԝе бе гöманбә,
Т'ö щар ә'рде ԝа шен набә".

сала 1948, Т'билиси

ШИНА ФОЛКЛОРЕ

Мьн фолклора к'öрда жь дьк'е зу
ани хар,
Әԝ дәсте мьнда гьрийа у вьр кьрә
зарә-зар.
Дьл мьн бу к'ере хуни, щәгәра мьн
ԝе дьсот.
Аԛьл сәре мьн фьр'и у мьн вьра
жер'а гот:
„Тö чьма ԝа дьгьри, бежә мьн чьйә
мә'ни?
Йане әм тә шанабьн, тә һ'ьзнакьн,
әзбәни?..
Жь ԛәдими та нһа тö ньфуса
к'öрдайи,
Нава мәдәнйәта мә тö кöлилка
һ'әмйаи".
Әԝ зур бу, мьн ньһер'и, гот: „Әԝ
мьнва бәләдә,

Һеч'е, п'ьр'еч'е һатьн,—ԝәрә тӧ бьбә
шә'дә,—
Һәбуна мьн дӧр' дьзин, т'ьжи кьрьн
даԝе хԝә
Анин кьрнә к'ьт'еба у бәрдан сәр
наве хԝә".

сала 1957. Ереван

ЩВАТА ГЬВЬР'А

Чәнд гьвьр'е нава гӧнд
Т'оп бун бьн дара бльнд.
У жь нава кәлошка
Анин щәндәке мьшка,
Чәнд чарек араԛа сәрт
Р'езкьрьн сәр сьвре мәрд.
Әшԛи һәвдӧ к'ас һьлдан,
Гоште мьшке бәләбан
Ԝан вәчьр'и дор-бь-дор,
Ч'ә'в жь араԛе педа сор.
Чәнд п'ьшик бәрбь ԝан львин,
Гьвьр' педа ә'ньрин,
Ԝәки вьр п'ьшике ме
Бәрбь сьвра ԝана тен,
Ԝәки әԝ бәр гьвьр'а
Дьхԝәзьн гошт вәчьр'ьн.
Ӄӧ намус ль ԝан нәма,
Чәнд-чәнщьк дан ԛафе ԝан.
Р'абу гьвьр'е т'әшкхар,
Гот: „Ӄәко, а авә ԛар.

П'ьшике бәр мәрәке,
Ӄö тиньн ч'ежькәке,
Дьне дьхьн һәйтәһол,
Ньрхе wейа се-чар пол".
Гьвьр'е дьн ашqорки,
Стöкöр р'ути тәлошки,
Пе чәнщька ә'рд вәда,
Ӄьрә мьр'ин-хәбәрда:
„Ах, дәрде ван п'ьшика
Wәк ч'ике да ә'нишка!..
Бәр щинаре мә шöрәт
Wана әм кьрьн р'овәт".
Е дьне жи ноли wан
Гот: „әмьн т'әне п'әләwан,
Т'әк гьвьр'ьн р'ьнд, qәшәнг,
Ле п'ьшика т'öнә р'әнг.
Әw нә гоштьн, нә жи ч'енщ,
К'әмала wан дьне һеч'.
Әмьн к'әләш у бе тьрс
Дела мә т'ьм wәк т'опьз,
Ле п'ьшике анизаз
Аqьле хwәда п'ехас".
Нәһәq, wәки гьвьр'а
Дьдан ч'ер' у ньфьр'а.
Wан бир кьрьбу йәqин
Ӄö жь п'ьшика т'әльqин.
Һун бәр qьлхе гьвьр'а

Фә'мкьн шькле wан мера,
Qәдре жьна нагьрьн,
Т'әне п'әйе хwә дьдьн
У бир дькьн, wәки әw
Wәльдинә жь жьна т'әв.

П'ЕQАСҚ У ГӦЛ

Щарәке ль хозане
П'еqаск р'абу мәйдане,
Готә гӧле: „Ле, ле, ле...
Ҷәзикӧр'а бәр мале!
Бук у qиз у пирәде
Һәрр'о бәрбанга сьбе
Тенә нава бәйара
Бой мьн, ноли зьбара.
Р'астә, бәлге мьн зьврьн,
Ноли qәлйе нә ч'ьврьн,
Тиньн мьн дькьн тьршин,
Йан qәланди датиньн.
Та р'ожа тә qийамәт,
Тә ченабә т'ӧ нә'мәт.
Р'астә, р'әнг тә бәдәwә,
Ле бь тә чь дьк'әwә?...
Хени р'әнге ал у сор,
Тӧ лап һеч'и, ощахкор.
Әw чьданә сера тә,
Дьк'ьшиньн мела тә?

Чьма әw мәрве сәрсах
Бой тә дькьн ах у wах?
Гӧле готә п'еqаске:
— Ле, к'отийа р'әх ч'ьлмаске,
Р'астә, әз набьм нә'мәт,
Ле мьн дьбиньн ләзәт.
Кӧ дә'wатбә, шай—әшq,
Әз ль wьра дьгрьм мәшq.
Бе әшq, шайи, бәдәwи
Ә'мр эт'имә у сеwи.

Қ’ӘСӘР

Ԝәхтәке Сӧлт’ан Һ’әмид һат сәкьни бәр һ’әбсәке,
Дем мьр’уз, ч’ә’ви ч’ькус, дьл кәвьре нав бәстәке.
Ль к’ӧрда бьбу хаин әԝ ԛәщәре нав ԛәщәра,
Хуна бе ԝа дьк’ьшйа т’унд, ԝәк ч’әме дәрк’әт к’ьнара.
Ԝащуйа дьле хԝә дьшкенанд т’әне бь һесьре хәлԛе,
Қӧ әԝи п’әришан кьрьбу, һәрр’о дькьр нава дәлк’е.
Тә’штйа ԝи т’әне һесьрбу, әԝ һесьре жьн у зар’а,
Әԝ бу дәрмане дьле ԝи Р’оме педа, ԝан аԛара.
Ԝәхта к’ӧрдәк данин щәзе Һ’әмид вьр, ноли шьпука,
Дьгот: „Лехьн! Т’әк дьнеда к’ӧрде кӧшти зә’ф мьлукә!“,
Бь ә’мре Сӧлт’ан Һ’әмид к’ӧрдәк авитьн ԝе һ’әбсе,
Дьзерандьн у ледьдан, шьпук бари сәр ԝе нәвсе.
Сӧлт’ан һерс гот: „Һәла биньн, бьнһер’ьм чь то мерә,
Әзе бькьм, кӧ бәр п’е мьн бь зар’ти әԝ бьзерә.
Әзе сәре ԝи дәриньм хәйсәте к’ӧрд у Қ’ӧрдстан,
Ԝәки әԝ т’әрка ԝан нәкә, әзе лаш ле текьм шилан“
Ԝәхта хорт һ’әбсе анин зьнгин ԛафе мәрьв дьһат,
Чидара бь зәлули дькьр шьнгин у дььват.
Қ’ьнще ԝи зит’ол-зит’ол ль гӧланщка хун ԛәр’ьми,
Ҭ’унщка зер’ин ль бәр бае бе һ’әмди хԝә дььльк’ӧми.

Дәст инк’е бьруска сәрт дьшульки нав бьжанга.
Ә’ԝре р’әш хӧбара фә’ш дахьстьбу дәве занга.
Хорт анинә бәр диԝар — бән авитьн ԛоле мьла,
Ҷәнгәлева дардакьрьн, ч’ьркин к’әтә нава дьла.
Бьн п’е ԝи кӧч’ьк дадан, зу к’ори гьрт агьре гӧр’,
Җор ә’зман шелу бьбу жь дәст кӧле — жана ньфьр’.
Ңав дуда бь ләз у бәз алаве чәнщке хԝә хәдәр
Зу авитә щане хорт жь п’йа гьрти һ’әтани сәр.
Чәнд дәԛада к’ьнщ шәԝьтин, вәбу гәрдәна ԝи тә’зи
Мьрьне гәрдән кьрә ԝар у сәр ә’нйе чәләнг бәзи.
Сӧлт’ан Һ’әмид вьра к’әнйа, паше ль хорт кьрә гази:
„Бьнһер’, дәсти ве алаве лаш тә бу ԛӧмаше т’әрзи!..
Мьн тәр’а сонд харьбу, йа ӧса биньм сәре тә,
Қӧ т’ӧ щара тә нәдитйә у нәһатйә бәр дәре тә,
Мьн йа хԝә кьр у бежә мьн: гәло р’оже ԝайә чәтьн
Тә ԛәт дитйә, кӧ тәнгаси ви щур’әи тә бьжәньн!..
У һ’әтани тӧ нәгьри, һесьра нәбьн хӧлә-хӧл,
Әз т’ӧ щара тә бәрнадьм, вьра бьбә мәйт’е щанкӧл“,
Ҭә дьгот ԛәй жь ван пьрса ә’мр диса хорт зьвьр’и,
Бь бәнгзе хԝә әԝи ԛәлашт п’әрде алава сьнщьри.
Бь инк’ әԝи готә сӧлт’ан: „Тӧ мә’рьзе ойинбази.
Һәгәр вьр пьрса р’астие мьн дьпьрси, мьн дьхԝәзи,
Т’ӧ щара әԝ йәка набә,— бой мьн һесьрьн щанԛәлси,
Һәла т’ӧ кәс пе һесьра нәгьһиштйә т’ӧ мьрази.
Дьһа р’ьндә, мәрьв бьжи т’әне р’оке, ле азайе,
Нә кӧ сахбә ль р’у дьне у бьк’әвә бьн зордәстие.
Тӧ дьпьрси, мьн ԛәт дитйә р’оже гьран, ԝайә чәтьн,
Кӧ чәтьнаи ви щур’әйи бе сәре мьн, мьн бьжәньн?

Wəxтəкe, дəрбhаре барана hур-hур дьбари,
Ниве шəве бу р'əqин, йəки к'ōта ль мьн дəри.
Wəxта мьн дəри вəкьр, бəр мьн сəкьнибу Гагик,
Һəвале мьни əрмəни, бьре мьни лапи незик.
Мьн əw бьрə hōндōр'е мал у бəнгзе wи мьнр'а дьгот,
Wəки бьрчибуна кавьл дьл-h'ьнаве меван дьсот.
Ле т'ōнəбун у тəнгаси мала мьнда дьр'əqьси,
Бьн баре əлк'а дəщал бəхте мьн р'əш дьфəтьси.
Щəрде тə əм т'алан кьрьн, ощахе мə манə wеран,
Малда т'ōнəбу пə'ри нан, wəки мьн бьда бəр меван.
Əз зьвьр'им у дьле мьн бьбу qьша гедука сар,
Тə дьгот бане хани hьлшйа, сəр мьнда hатə хар,
У бае р'əш зəрп дьлуранд: „Хорто, бьмьр, бьбə хали!...
Шəрмə тəр'а, ə'йбə тəр'а, ə'йб у р'овəт h'əзар сали!...
Меван малда бьрчи р'уне, к'ане qōльх, к'а нандари?
Ə'дəте мьлəт бəр п'е чу чь шьпукə, бесьт'ари"!
К'əла hесьра hатə мьн, əw зипьки жорда барин.
Т'əк ишьqа ч'ьра к'əсад бьбу шə'де мьн hесьра
Жь ар'ике гушйе ду дальqйабун, wəк hьнгьла.
Əз тəвьзим, р'əх стуне мам, хwə бьбум даре п'еч'ьра.
А, əw бун р'ожа мьн гьран, а, əw бун дəqе мьн чəтьн,
Дьл-h'ьнаве мьн hьнгавтьн, h'əта иро wан дьжəньн.
Ле əва hеч', Сōлт'ан Һ'əмид, əв р'ож бəр wана листькə,
Дьбə кō тəр'а мерхасийə, ле сəба мьн əв титькə".

У хорт кəр'бу у сəр сингда hеди дак'əт сəре к'ōбар,
У алава беисафи h'уфи хwə кьр деме нубар.
Т'əне нав к'ура алаве ч'ьркинəк hат у бу нə'лин,
Ч'ийа у банйе К'ōрдстане сəр wи хорти дьк'əwгьрин.

с. 1958. Ереван

ТӧМӘГЬРИ

Мәлубинә, дайка к’ӧрда, һесьре гьр нәбаринә,
Жь һесьре Қ’ӧрдстане ч’әм у р’убәр хӧльqинә.
Дьл мьн дьбә к’ере хуне, кӧ һ’ьнаре сурәте сор
Дьч’ьлмьсьн, дьхәирьн жь дәсти wан һесьре шор’.
Р’астә, хәме тә мәзьньн у дәрде тә п’ьр’ гьранә,—
Дәщала кӧр’е тә кӧштьн, дьл һ’ьнаве тә машйанә,
Стәмк’ара у хунхара ә’мре т’усьз бәрда бьр’ин,
Wәки т’ьме хӧре тәбә дәрде гьран шин у гьри,
Wәки хwәда тӧ бьнә’ли, тӧ бьмаши, бьqьщqьщи,
Wәк Фате бьби гӧра ч’ийа у бьмини т’и у бьрчи.
Тӧ мәгьри, wәки дӧжмьн нәбинә һесьре тәйә гьр
У ша нәбә дьле хwәда, кӧ дьле тә кьр нав агьр.
Тӧ бәр шине wәрнәгьрә р’әша шине, дайка дәлал,
Қ’ӧрдстан т’әв шинеданә —жь ч’ийа һ’әта дәшт у нәwал—
Һәр щийа к’ози, һәр щийа агьр, һәр щийа к’әләфә у
wеран,

Зеwин к’әтийә ә’рд у ә’зман, гӧне тәда дьбен: „деран!...“
Wәрнәгьрә тӧ wе р’әше, wәки дӧжмьне бебәхти
Дьле хwәда вьр ша нәбә у нәбежә бь qӧрбәти,
Қӧ дьле тә wи п’әрч’ьванд, кӧ qәлс буйи ль бәр дәрда,

Жь ахин, к’әсәр у һесьра сах наминә дайка к’ӧрда.
Ахьр бь тә зедә дьбә т’ур’а мьләт, гӧлвәдьдә...
Тӧ ләwз дьки дәве зар’е — әw бь к’ӧрди хәбәрдьдә,
Wи һин дьки, мәзьн дьки,фьр’а дехи дьловани,
Бе де мьләт нә мьләтә — де бой мьләт т’ьм сәркани.
Бәр хwә нәк’әв, бьла дӧжмьн тә бьбинә т’ьм сәрбьльнд,
Бьла бьт’әqә жь инк’е,—бәр зәг’мийа тә әw бьбә кӧнд,
Wәк Wәрдәка дайка Қ’ӧльк дьле хwәда алт’кә хәме,
Дә’wе бькә бой азайе нә бь гьри, ле бь р’ьме.
Әwләде тә һатә кӧштьн бой азайе, наве мьләт,
Бь мерхаси мьqабьли дӧжмьне һар у мьхәнәт.
Сәр мерхаса к’ӧрд нагьрин у т’ӧ щара накьнә шин,
Т’әне давежнә сәр wана бәнде к’ьлама хwә әвин.

* * *

Дәште Барзане тә т’ьре дӧр’ә,
Ч’иае Барзане бльнд у сӧр’ә
У нава ч’йада Заб һерс дьхӧр’ә,
Заб һерс дьхӧр’ә.
У т’ьре әw жи, wәк к’ӧрде сәхир,
Qәйд-чидар мьлда, дькә qир’ә-qир’,
Ле нае зәвте, нә жи дьбә дил,
нә жи дьбә дил.
Wәхте сәрда те ог’ьрме гьран,
Ә’рд дьшәwьтә, гӧнд дьбьн wеран,
Қ’ӧрд дьбьн пьльнг,—Гӧрган п’әләwан,
Гӧрган п’әләwан.

ДИWАНА КӦЛИЛКА

(Бь мотива ч'ир'ока щмаә'те)

Һәр сал, wәхта һавина гәш сәр синоре хwә һ'ъземәт
П'әнще тава зер'ин дьр'ет, мәрьва же дьдит ләзәт
У тина дьле хwәйә гәрм әwе дьда дәшт у р'әза,
Гӧман дькьр дьле мәрийа, кӧ бьгһижьн бәхт-мьраза,
Тәнг у бәре хwә дьшьданд, к'оч'кә жь р'озгара сале,
Паизе хwә к'ар дькьр бь һ'әмди хwә әw бе мале,
Һ'әму кӧлилк ләв дьщьвйан ль синге ч'йе, щие мӧһ'бәте,
Һәвдӧр'а гьли дькьрьн у дьк'әтнә мьслә'те;
Чька исал к'е чь кьрйә, ду хwә һиштийә wе чь қәнщи
У wе һавине ә'мре wе чь тәһәри дьхәр'ьщи.
Бь нета һ'әмуйа wе кӧлилке, йа кӧ ә'мәле лапи р'ьнд
We һавине вьр кьрьбу, дьдане п'ешк'еша бльнд.
У саләке ноли һәрщар һ'әму кӧлилк һәвдӧ щьвйан
У синге ч'йе вьр бу бӧһӧшт, жь дәст бин у р'әнге wан.
Ве щаре Сосьн бьжартьн кӧ әw р'уне ль сәр к'ӧрси.
Сосьна хатун р'абу п'йа у вьра жь кӧлилка пьрси:
—Һ'әму кӧлилк вьр һазьрьн?—Готьне:—На, wәлә, қизхал,
Һәла нәһатнә диwане Хашхашк, Нәргиз, һьм жи Алал.

— Фәйда накә, wәрьн исал әм бей wана дәст шӧхӧлкьн,
Дәрәнгә дһа, хwә сьбе әм вьра ль хwә сафи накьн?...
Кӧлилкед гәш йәко-йәко жь щие хwә р'адьбунә п'ийа
У гьли дькьрьн вьра дәрһәqа wан қәнщиед хwә.
Вьр Гӧл р'абу у гӧпке wе нолани к'офийа һәйдәри,
Ҕәлч'ьке ал мәрьв т'ьре qӧрсе зер'инә ль сәри
У бь шәрмокә бәр пьзмама әw һедика wа к'ельми:
—Әз чь бежьм гәли лезьм, гәли хушк у гәли бьра,
Дәсте мьн исал нәһатйә вьра т'ӧ тьштәки ч'ьра,
Т'әне әз хwәр'а шин дьбум нава хасбаг'че мәк'т'әбе,
Wәхта шагьрта хьлазкьр хwәндьна хwә ль ве сале,
Мьн хәмьланд бь р'әнге хwә сәрансәр wьра дьбистан,
Бь бәнгзе хwә у бина хwә wьр шадькьр шагьртед щwан.
— Э... чь дьбә,—кӧлилка гот,—әw тьштәки хьраб нинә!..
—-Ле әз,—Йасәмин р'адьбә, к'аw-к'ӧбар сәри һьлтинә
У к'ӧмьке кӧлилкед р'әнг дьдьнә wи п'ьр' шӧрәте
У дьбежә бь qӧт'ами:— исал әз чумә дә'wате,
Wьра бь хwә мьн хәмьланд синг-бәре кәч'әкә к'ӧбар,
Ах, ль мьн, әw чь бӧһӧшт бу, чь ләзәт бу, әw чь нубар!
Сурәт шьмшат, т'ьре һивә, бәжнә бльнд, бьрйе wе р'әш,
Wәхта әwе назьк к'ьшанд жь баqе мьн вьр бина хwәш,
Хут wе лә'зе жь дәсти wе һ'ьш-аqьл сәре мьн фьр'ин,
Ле кӧлилка вьра мәщал ль Йасәмине лап бьр'ин:
—Бәсә, бәсә, әм фелед тә р'ьнд бәләдьн, оло, ч'ә'вшӧр'!
—-Ле әз,—Бьнәфше гот, жь щие хwә р'абу, һьлк'ьщийа
жор,—

Исал чумә зийафә'те ль мала мире дәwләмәнд.
Исал чумә зийафә'те ль мала мире дәwләмәнд.
Һәр щийа т'ьжи к'еф у харьн, ль сәр сьвре һ'әзар нә'мәт

Чарнькала зер' у зив, кәвре qимәт-дӧр' у лал,
Дьч'ьрусин, дьбьрьqин, ноли п'әнще тава шәмал,
Ле чь соһбәт wана дькьр... Чаwа wан дәрбазкьр сәфәр,
Ль к'едәре wан qәт'ьл р'ет, ле щие дьне чаwа бу шәр'!..
—Бәсә, бәсә,— һ'әмуйа вьр гот,— о, тӧ, кӧлилка нәбьхер!
Әм нахwәзьн вьр бьбһен дәрһәqа qәт'л, дәрһәqа шер'!..
У кӧлилка гьли дькьр сәрһатийа хwә wа бь сьре,
К'е р'асти чь һатйә, анийә хwәр'а бә'са хере.
Паше диwан гьран гәр'ийа, кӧ бой ә'мәле лапи р'ьнд,
Исал бьднә чь кӧлилке wе п'ешк'еша лапә бльнд.
Һәма wи wәхти желава вьра Хашхашк, Нәргиз, Алал
Һатьнә нава кӧлилка п'ьрчукьри у хьрабһ'ал.
К'әсәр һатә Нәргиз, Алал, т'ьре әw к'әтьнә к'ине,
Сәр бәлч'кє Хашхашке хӧбар, орт'а wе р'әш-хелийа шине.
Сәкьнин бәр һогьред хwә у шәрмокә сәри бәрда,
Мәрьв т'ьре гӧнәк'арьн у һедика wа хәбәрдан:
— Һун бьбахшиньн, гәли һогьра.
Әм wа жь дур тен нава чьнгьр'а,
Жь ч'йае бльнд, ед К'ӧрдстане,
Кӧ нһа к'әтийә һ'але әмане.
Ава канийа wьр нот'ьла ноше,
Wьр ә'wр у бьруск дьк'әвьн qоше.
Әм мабун машоq, әм мабун һ'әwас
Жь wе т'әбийәте у һәwа wе хас.
Wьр пе qьр'авие мә дьшушт сәр—ч'ә'в,
У дьһа к'әләш у дьһа бәдәw
Мә дьхәмьланд канийа авшьр'ьк
У бьнәт'аре кәрие һер'ьк.

Ль п'ала ч'йа, бәр wе һенкайе
Мәг'әл һатьбу, ләзәт дьк'ае.
Дӧ шьван wьра сәрфеза кәри
Һ'әwас дьгәр'йан, к'олос qоткьри.
Ле вьра һеди пирәдекә наз,
Мьсини сәр мьл, дак'әт жь һәвраз
У чу сәр кание, ль к'ӧ бьн зьнар,
Жь ә'рде дьза вьра ава сар.
Һәма т'анга wе, һәма wе т'уше
Р'йа хьлохаро дьчу бәрбь Муше.
Пирәде мьсин һедика дани
У вьр нһер'и ч'йа у бани,
К'әсәрәк р'аһишт, дәзмал вьр һьлда
У вьра стьра к'ьлама һана:

К'ЬЛАМА ИГРИДАГ'Е

Дә ло, ло, ло, ло. ло, ло wае, ль мьн, wае.
Исал һ'әвт сале т'әшкиләта к'ӧрданә
Ль бәрәка Игридаг'е нә те кӧштьн, нә те р'ае.
Дьне, мер дьзаньн нав, дәнге Браһиме че,
Фәрзәндә, Һ'әсән—Нури шех—Заһьр
Бәлабуйә донздәһ qьр'але әщнәби ль дьнйае.

Гәло мә ньзанбу шәрт — шур'әте
Дәwләта Р'оме wе ль мә һабә,
Әме щабәке бьдне, бьла эла к'ӧрда
Ль Анадолие р'абә.

1307—4

Һ'әйфа мьн те бәрәка Игридаг'е
Ль т'әшкиләта к'ӧрда, ль алаед ә'шира,
На wәллә диса баве Ә'до, кәке Мәме
Нә ль навә.

Дьле мьн т'ӧ дьли наһ'әбинә,
Дора к'оч'ка кәке Ә'до гӧле бинә,
Һ'әйфа мьн те бәрәка Игридаг'е,
Ль т'әшкиләта к'ӧрда, ль алаед ә'шира.
На wәллә диса кәке Ә'до
Т'әв т'ӧнинә.

Шәр'әке ль мә qәwьмийә бәрәка Игридаг'е qӧнт'ара ч'йе
Дәнге т'оп у тәйаред Р'оме
Феза мәда тейә Игридаг'а мәзьн, феза бәләкие
Бьла бьр'ъжә ч'ә'вед де у хушкед хорта,
Бьла ль бәр сәре wан р'унен,
Хуна гәвәз т'әмьзкьн ль сәр ә'ние,
Жер'а бежьн qәйдәки һ'афидие.

Хазьла шәр'е qәwьми пар
Һавина Эрдише ль сәр Хәлате,
Әзе бала хwә надьмә т'оп у тәйаре
Т'ьркайә, чаwа ль һәwа те.
Кәсәке хӧданхер т'ӧнинә
Щабәке бьдә бәрәка Игридаг'е,
Бе Браһим, Фәрзәндә Һ'әсән—Нури шех Заһьр,
Wә малә хьраббә, әскәре т'ьрка
60 һ'әзар т'аим буйә ль сәр ә'ширәте.

Шәр'әке ль мә qәwьмийә бәрәка Игридаг'е ль һьмбәрә,
Әскәре Р'оме у Иране к'ьшийан һатнә сәрә,
Ибраһим — кьрә гази, гот:
Гәли ә'ширәта,
Бьла һәwарийа мә бен мере дьл—щәгәрә.

Шәр'әке ль мә qәwьмийә бәрәка Игридаг'е ль ван мьла,
Кӧле тӧ тек'әви мала нәһәqа,
Гӧмана ә'ширәте wе һатийә бьр'ин,
Сьбә кӧ р'он дьбә, кӧр'е ә'шира
Дьгрьн орт'а т'ьвьнга,
Дьк'әвьн шәр'е т'оп у гӧлла.

Дьһатә хане-дәрде пирәде
Вър гьрантьрә жь зьнаре ә'рде.
Дьбә wан ч'ә'ла, дьбә wан к'орта,
Нава к'ьламе йәк жь wан хорта,
Кӧ хуна гәвәз дак'әт сәр ә'ние,
Әwләде wебу, һат кӧштьн ль ч'йе?..
Ләма wе ӧса зәлул дьлуванд,
Ләма wе ӧса һесьр дьбаранд.
Ле вър ньшкева дәрк'әтьн шәш сийар
Р'еда бәрбь кание әw дьһатьн хар.
Пешийа wан п'аша, ду wи жәндьрмә
Ль стӧда т'ьвьнг, бәр wанр'а qьрмә.
Wәхта wан бһист дәнге к'ьламе,
Wан һәсп ажотьн, wәк бае саме,
Ажотьн, һатьн у ль сәр кание,
П'аша һерс пьрси жь wе пирәде:

— Әw чь к'ьламә, һәй пира qьлер,
Вьра дьстьрей, тӧ иро нәбхер?
Әw qәдәхәйә, йан нәбу ширәт,
Мә wa qәландьн ль вьра зӧр'әт?...
Әw чь зьмане waһ'иш у дә'ба,
Ԛӧ тӧ дьстьрей к'ьлама вьра?...
Тӧ т'ьрки, фә'мкә, тӧ т'ьрка ван ч'ийа
Т'ьрки бьстьре, нә wәк бәйанийа!...
— Әз к'ӧрдьм,— we гот,— дайка к'ӧрда,
Wә дьле мьн кьр щие хәм у дәрда.
Ль мала хwәда, бәр сәре зар'е
Әз лури дькьм бь к'ӧрди эваре.
Wәхта меван вьр дәри мә вәкьн,
Бь к'ӧрди бәр wи әм qӧльх дькьн
Wa кӧр'ед мьн кӧшт ль п'ала һана,
Мьн к'ьлам к'ӧрди давит сәр wана.
Һун мал у мьлк'е мә wеран дькьн,
Бь к'ӧрди әм ньфьр' ль т'әхте wә дькьн.
П'аше бе исаф ль сәр пьшта зин
Qамчи пире дан, пире бу qир'ин.
Qир'ина пире бәла дьбу ч'ийа,
Бәр qамчи, һәспа пире дьр'әвийа.
Шьвана жоре бһист әw qир'ин,
Әwана т'ьвьнг жь стӧе хwә дәранин,
Чок данә ә'рде, һәма we т'анге
Вьр бу вьзина гӧллед т'ьвьнге.
У гӧллед пешьн, ноли хәзәве
Мәйт'е п'аше вьр дан бәр тә'ве.

Ԍӧлла дьнер'а дӧ сийар жи һол бун,
Пирәде вьра жь щи qӧлоз бу,
Ӗь һерс we һьлда т'ьвьнга п'аше,
Бәр зьнарәки әw к'әтә т'ә'бие.
Тьрсе жәндьрмә зинва qәмьтанд,
Сәре һәспе хwә wана звьр'анд,
Бь бае һәспе әwан к'әтьн р'е,
Ԛӧ әскәр дахьн әw we һәwарие.
Вьр р'ьнд заньбу әw пира бәләд
Бӧг'дан у феле жандьрме нәмәрд,
Ԛӧ әwe йәки wьр бькьн сәди.
— Тӧ wан бәрнәдә, гӧлла мьн, гьди!..
Әwe вьра гот, пер'а бу qьрч'ин,
Жь һәспе гӧлолбу жәндьрме пашин.
Ле сийаре пешин нав т'оз-думане
Сәр пьшта һәспе дак'әт навпә'ние
У зу хьлазбу бәр гӧлла пире.
Һәрдӧ шьвана пәз дагәр'андьн
У пирәдер'а хwә зу гиһандьн,
Ԛ'әтьнә бәр мьл, анин сәр кание,
Бәр дьлда һатьн, һ'әсйан we мә'ние,
Ԛӧ бой чь п'аша, ноли гӧре һар,
Әw да бәр qамчийа у гәф ле дьхар...
Wәхтәк бӧһӧри нав сәqра хәдәр.
Ньшкева пьш ч'йе белука әскәр
Дәрк'әт у р'еда бу т'оз у думан,
Бу дӧ к'ома бәрбь кание львийан.
У һәрдӧ шьван, әw дӧ хорте че

Т'ьвьнг һьланин, к'этьн пьш ԛуч'е.
Ле пирәдайьк—әwа дьлбьрин
Һедика ԛузбу у һьлда мьсин,
Ле паше т'ьвьнг у чу пьш зьнар,
Қö бльнд бьбу ль сәр канийа сар.
Һәма wи wәхти, нолани бәла
Ль сәр кание бу вьзина гöлла,
Қәвьр дьк'этьн, пьриск дьп'әкийан,
Бәр п'әнще таве әw зу ведьсийан.
Т'ьре ль wьра кале зәмана
Һьлдайә п'ишо, һьлдайә һәстә,
Ледьхә, бәхтр'а пьрискә сьстә
У дьле кале буйә wаре жә'не,
Қале дьжәне, кале дьжәне...
Запьте бехоф вьра һерс ԛужийа,
— Зукьн, бьльвьн, пешда, һа пешда
Дә бьләзиньн, һәй, һун, бенәдәр!
Жь щи льпити к'омәкә әскәр,
Паше ньшкева әw р'абунә п'ийа
У бәрбь ԛуч'е бь ләз әw бәзийан
Жь гöллед пире у гöллед шьван
Пенщ-шәш вьр к'этьн, ед дьн вәләзийан
У ноли р'әԛа пашда вәк'ьшйан.
Запьт бь һерс гот, кö бьләзиньн
У бәлафьр'а сәр wан гьредьн,
Йан на, әw к'öрдьн, меш кö бьфьр'ьн
Нишана wана әw вьр дьгьрьн
У п'әр' у баска һәwа дьбьр'ьн.

У wәхта жере бәлафьр' зукийан,
У гöллед wана п'але дьт'әԛийан,
Тәлашед кәвьр у шәлед халие
Һьлп'әкийанә жор, т'ьре дьдьн бе.
Ле вьр ньшкева гöлла нәбьхер
Пьш ԛуч'е т'әԛийа, кәвьр һолбун жер

Т'әне пьш ԛуч'е нә'линәк дәрк'эт,
Тә дьгот вьр тәрк нава ә'рде к'эт.
Пире пе һ'әсийа кö һәрдö шьван,
Ноли мерхаса вьр ә'мре хwә дан,
Әwе вьр запьт һьлда сәр меше
У гöлла wейа ноли дьреше
Синге запьт к'эт—пьштер'а дәрк'эт.

Қәси ньзанбу: пира бет'аԛәт
Вьр бьриндарә — хун же дьк'ьшә,
Жь бьрина дьн дьле wе дешә,—
Йа бой азайа wәт'ән у мьләт,
Пире р'абу п'ийа wьра нәт'аwәт
У кьрә гази бь инк' у щöлә'т:
— Һей мьләте мьн зеранди, чәрчьранди, жь һәвԛәтанди
Һ'әта к'әнге тöе р'азей нав һ'әйаме хьшьманди!..
Һ'әта к'әнге Щәлал тәхә у шаһ тәхә, инглиз тәхә,
Һ'әта к'әнге әw бьбьн гöр, тö бәр wана бьби бәрхә!..
Һ'әта к'әнге дьл мә к'әсәр, ль сәре мә р'әша шинe?...
Wе һәбә кö бой азайе бьдьнә мә жи мьзгине?...
Дьбен сәбьр... Ле әw п'акә т'әне бона р'еwие р'оже,
Ле тö р'еwие т'әрихей, бәсә бьмини нав доже!..
Пире к'öбар к'эт—пер'а т'әг'дирда.

Тә дьгот wан ч'ийа п'әйе wе дьда
У т'әне таве жор дьqьжьланд,
Деме мерхаса вьр дьqьмьланд.
Әм бәр хwә к'әтьн, кö ә'мр wан qöси,
Мә кöлилке хwә wьра кьрә си,
Хwәйкьр сәр—ч'ә'ве пире у шьван,
Һ'әтани һатьн qәwм-пьзмаме wан,
Әw бьрьнә гöнд у wьр һәqкьрьн,
Әм жи к'әтьн р'е, бәрбь wә һатьн.

У кöлилка вьр qьраркьр, wәки Хашхашк, Нәргиз, Алал
Wе һавине wьр кьрьнә qәнщийа лапә һежа, дәлал.
У бона wи ә'мәле баш у бона wи ә'мәле р'ьнд
Данә wан һәрсе кöлилка вьр п'ешк'еша лапә бльнд.

Феврал, сала 1962, Ереван.

ЛӘЙЛЕ

Qиза к'öрдайә бәдәwә нав Қ'öбар,
Дьран сәдәф, бәжьн ноли дара чинар,
Еревана соqаq ле р'аст у зә'ф р'ьнд,
Wе к'öтакьр хандьна хwәйә бльнд,
Бу дохтьра зә'фә занә у эгьн —
Шери-шерә, әw мердьбә, йане жьн.
Щәм мә гәләкьн р'е-дьрбе хәбате,
Хәбат бь хwә буйә т'әwше сианәте,
Wа те готьн:—к'и хәбатеда qалә
Нав щьмаә'те әwи ширьн—к'әмалә.
Қ'öбара мә да бәр хwә әw арманща,
Қö бьхәбьтә эл у гöнде кöрманща.
Нета wе нәһатә сери wи wахти:
Дöжмьне мә беиман у бебәхти,
Мьхәнәти, ноли гöре бәди һар,
Һ'ьщум кьрә сәр wәт'әне мә диндар.
Дәст ль щәнг бу, бу һәwарзә у гази,
Ә'рд у ә'зман жь дәст зәрпе ләрьзин.
Wәт'ән р'абу у әwләда кьрә газ:
—Һәр'ьн шәр'кьн чәwа ә'гит у мерхас!

Вьр бу хирәт, р'абун әwләд у лезьм,
Р'абун вьр ч'ук, р'абун вьра һьм мәзьн.
Читед мера пешиа дöжмьн бун пола,
П'ьрти ә'рд бу т'ьрба фашист ль чола.
Хут wи wәхти әw К'öбара мә qизин,
Бәжнә тәлиан, деми гöлав, ноли Зин,
Навк'елк зьрав, т'ьли-печ'и мумаи,
Зәр т'әмбори һур-һур се та һунаи,
Льбасе хwә эхьст-хwәкьр е әскәр,
Т'әв ордике әw жь wалет дьчә дәр
У ль нава К'öрдстана Иране
Qöмандаре wан стәнд ә'мр жь әрк'ане,
Кö әглә6ьн һ'әта щаб сәр wанда те.
У we шәве әскәр эwьри бәсте,
Орт'а weда дьһәрьки щәwа сар,
Р'әх щәwе чадьре әскәр гьрт һәвсар.
У хенжь нобәдаре хwәһ'ьшйар,
Әскәр педа хәwа шәве кьрьн к'ар.
Т'әне ч'ьра һедикава дьшхöли,
Бәр К'öбаре әw һеди дьмьлмьли.
We нав пәмбö, дәрман у шуше мәзьн
Щидькьрьн орт'а сьндоqа һ'әсьн.
Кö нәһата ә'wтина к'әлбе т'ахе
У щар-щарна к'алина мие, йан бәрхе,
Wәки нәбиа р'әше дара чинаре
Нав һ'әwша р'испие гöнд we аqаре,
Те дәрнани т'ö кәси:—феза щәwe
Аг'бьлах вьр к'әтйә нава хәwe.

Сәр wир'а ч'йае Салмас бльндә,
Qәфәса wи данинә эл у гöндә.
Һәwа һеньк, т'әбийәта wьр зә'ф хwәшә,
Ль һәр дәра сосьн, р'ьһ'ан,—бьнәфшә,
Сәр бнәлиада һатйә р'ожа р'әшә.
Хание wана т'әмам бьнә'рд-тә'ринә,
Т'ьре гор'ә, ле нә кö бой жийине.
Алик малә, алие дьне тарьшә,
Щие wан сәр һәв, бьнда qьсил, йан qьршә.
Жь бане кәвн у мәрт'анге qәльши
Дуе тәндуре дальqийә wәк гуши.
Льнгә п'ехас, ч'ә'в ль wана wарьми,
Мьл у щане wан жь хәбате хьшьми,
П'аласе хwә qöлч'әки дькьнә стер'!
Wан нәхарйә ә'мре хwәда зьке т'ер.
Әw дьхәбьтьн сьбе һ'әта эвара
Дәшт у бани у ль сәре зьнара.
Qәсре мәрмәр, һ'әзар щур'ә шанәшин,
Хание бльндә р'онкай у р'әнгин,
Оде бь ә'йнә у мьзгәвте ньтьри
Бь к'әда wан т'әмам һатйә чекьрьн.
Бь к'әда wан аг'а у бәг, мьлк'әдар
Хwәдькьн qöмаш, зер'е зәрин, к'арубар.
Бь к'әда wан нава һ'әwше дәwләтиа
Т'ехед гәньм бльнд бунә ноли ч'йа.
Әw хай дькьн бәр'әдае дöнехар
Хwә-хwә манә бьрчи, мә'рум у стöхар.

* * *

Қ'әwа сьве хwә авитә ч'йа-бани,
Хелиа шәве ль сәр ә'рде һьлани.
Һәла шьван жь аг'ьл пәз бәрнәда,
Жь һелуна дәрнәк'әтьн тәйрәда.
Ле бьнәлуе Аг'бьлахе бәр диwар
Ләв т'оп бунә: жьн, щаһьл у әхтиар;
У һивиенә, чька к'әнге р'әх щәwе
Зома әскәр һ'ьшйар бьбә жь хәwе.
Дәст һ'әмуада qәwзе кӧлилк у гӧла
Деме wана бь к'ән у шайе дьшхӧлә.
У әв р'ожа сай, һеньк у к'ӧбар
Wана буйә р'ожа лапә бәхтәwар.
Һьнәк һеди дьчьн һьндава әwре,
Мезә дькьн ль әскәре советие
У нәрма хwә әwан пашда тенә хар,
Ләв дьшеwьрә к'ома гӧндие бәр диwар.
Ле ньшкева жьнәкә пир һатә wьр,
Чу щәм мерке навмьлпә'ни—-нав Бәдьр
У готә wи: „Мә'рум, кӧр' тә дьмьрә!...
Ә'мре бебәхт һедика дьтәмьрә.
Тӧ зу һәр'ә т'ьреqе нав гӧнд бинә,
П'әра дәстхә бь к'әфән wи һьлинә".
„К'әфән"?... Жь Бәдьр дәрк'әт дәнге һар,
Ч'ьлке худане ә'нйа wи һатьн хар,—
„Ле к'е мьнр'а к'әфән бинә жь гӧнда?...
Әз дьминьм бе хай-хӧдан, бе думда".
Ль бәр диwар щинара хар чәнд к'әсәр,
Хастьн т'әмам р'абьн бь ләз һәр'ьн сәр.

Хут wе ләʼзе зар'е гӧндиа бь ләзи
Бәрбь к'ома щьмаә'та дьбәзин,
Қьрьнә qижин: „Һа wарьн!... Wарьн!... Р'абун!.
Щаркә дьне к'оме вәгәр'иа шабун.
Т'әмам пеqа бьч'ук, мәзьн, кал у жьн
Сәр зомеда чунә харе бь эгьн.
У әw аqар бу мәйдана дә'wате,
Бу шӧрәта т'әглиф, шабун, сианәте.
Гӧндиа нәдгәр'иа урьси зар-зьман,
Ле тә дьгот, qәй әw т'ьм щәм һәв дьман —
Зу фә'мдькьр wана нете һәв зәлал
Дәст сьдqе сах у дьле хwәй һ'әлал.
Т'әв wе к'оме Бәдьр т'ӧ хwә нәһ'әсиа.
Чаwа бь шабун әw сәрбәржер дьбәзиа.
Чәwа qәвзе гӧле т'әзәйә у р'ьнд
Wи да дәсте әскәре бәжни бльнд.
Тә дьгот qәй жь кәле һатйә фьрәйе
У дьк'ьшинә ньһа бина азайе.—
Әw азай у шабуна фьреqәт
Qәwат дае, данә wийа һьм т'аqәт.
Ле ньшкева бәр чадьра т'әкә жор,
Ньтьранди бь хаче мәзьни у сор
Wи ани бир кӧр'е хwәи бәр мьрьне.
„Нә, гәрәке әw бьчуа щики дьне?
Дәйн бькьра һьнәк п'әрә жь щинара,
Дәст бьхьста һьнәк щаw бал т'ӧщара.
У бьчуа сәр кӧр'е хwәи п'ьр' бәдһ'ал
Дьбә тәмьри ньһа деме wии шәмал".

Бәдьр к’этә нав мьтале к’ур у дур,
Ле ньшкева бь кӧрманщиа беԛӧсур
Әwи бьһист дәнге ԛиза ноли гӧл:
„Бьра, чьма маи wьра тӧ дӧдьл?
Әw чь хәмьн у хийале п’ьр’ гьран
Сәр шӧрәта тә бунә мьж у думан?“
Бәдьр нәрма хwә вьр пар’а зьвьр’и:
Пешбәри wи ԛизәкә навмьл кӧр’и,
Бәжн хәмьлйә бь льбасе әскәрие,
Хәвхәвк ԛәрԛаш, ноли бәрфа бәләкие.
Wи гот:— „Хушке, кӧр’е мьн бьриндарә.
Гӧлла беwа ԛьр’ькеда чуйә харә,
Те хане дьһа әw жь щи р’анабә,
Ә’йна шкәсти нащәбьрә — че набә.
Мьне р’ьнд к’ьвшкьра әв р’ожа дәлал
Ле бәхте мьн мьнр’а нәбуйә һәвал...“
Ԛ’ӧбаре зу һьлда һащәт у дәрман
Т’әви Бәдьр, Ануша занәйә гӧман
Әw вәр’ебун бәрбь Аг’бьлаха һесуйе,
Ԛ’ӧ нәһельн мьр’узе т’усьз ле весә.
Wәки һесабә жь к’әрба дьле хwә,
Р’ева Бәдьр р’етә бәр wан кӧле хwә.
— Әм дьтьрсьн жь мә’ра у гьндьра,
Ле аг’а у бәг жь wана хьрабтьрьн.
Wай wи, к’и жь мә’ра хwә хайдькә,
Ле жь аг’а у бәга баwар дькә.
Wәхтәке вьра һәбу шаһәки ԛәщәр,
Мәрьв дәст wи к’әтьбун һ’але хәдәр.

Щьмаә’та Ԛ’ермане һат хәзәве,
Тә’не дабу дьле wи, та кәзәве,
У ә’мрәки бехофи wа дәрдьхә:
Ч’ә’ве һ’әвте һ’әзар мәрьви дәрхә.
У wахта әw ә’мре wи анин сери,
Wи сәр сьние мәзьн у сәр ләнгәри
Пе ньк’ӧле ньштьра жь пола хас
Ч’ә’ве дәрхьсти wи дьжмарт бь һ’әwас.
We р’ожеда һ’әта иро нав мәда
Наве ԛәщәр бу щәладе ван ә’рда.
Ԛәщәре ӧса Иранеда т’ьжинә,
Һәр щийа сәр мә ԛамчие wан у ԛужинә.
Һ’әму ԛӧлч’а сәр ә’рде мә шьпукә—
Ԛӧштьн—мьрьн һәр дәра фукә-фукә.
Чәндәки пеш тә’ва зор дьԛьжьли,
Ԛӧр’е мьн ч’еләк дани мал ви гьри,
Р’ева ч’еләк бәр сура аг’а — Әйлаз
Дәв давежә чәнд чьрпие дара гелаз.
Аг’а Әйлаз у мӧдире Ԛ’оһнишер,
(Ч’ә’ве wана жь т’ӧ тьшти нәбә т’ер),
Р’уньштьбун, бәхте мьнр’а, һәйwанге,
Wахта дитьн, ч’еләка мә we т’анге,
Wан щәлата бәр хwә дәранин дӧ ч’әк.
Wьр бу ԛьрч’ин—пер’а мәр’ьхи ч’еләк.
Ле we шунда бу ԛужин у зеwә-зеw,
Мьн р’ьщьфин wьра льнг у дәст у лев.
Мал дәрк’әтьм, мьн дит ә’щеба гьран,
Бәр ч’ә’ве мьн дьне һ’әжйа бу думан.

Щинаре мә кӧр'е мьн данинә мал,
Стькӧр ле хар, wи дәв дьчу хуна ал.
Ә'мре хwәда чьԛас бәләнгазиа сәрт,
Мьн к'ьшандиә, чьԛас ледан, чьԛас дәрд!..
Ле т'ӧ щара жь бәр тә'не ә'дуиа
Нәгьриамә,—ч'ә'ва һесьр нәдиә,
П'әрда шәрме бәр ч'ә'ве мьн шьԛьти,
Ч'ьлке хуне жь дьле мьн ньԛьтин.
У чәwа зар' вьра кур'ин к'әтә мьн,
Қ'әла гьри ль пәй һәвдӧ һатә мьн.—
Бәдьр вьра кәр'бу у кьрә ахин,—
Ахин дәрдьк'әт жь дьле wии бьрин.
Дьбарин жь бәнгзе wи ә'рн, фәрхе сәрт,
Хәдәр дькьрьн һелуна кӧл у дәрд.
У әw зьвьр'и бәрбь р'ебәре хwә,
Нәрм кӧл, дәрде хwә р'етә бәр wана:—
— Әwләди зә'ф ширьн у зә'ф назинә,—
Тьшт ль wан те, дьле мә те к'ьзинә.
Щинаре мә ләв щьриан ль бәр дәри,
Гаф вәхарьн Әйлазе бәжнгьндьри.
Һьнәка гот:— „Әw әwләда дькӧжьн,
Бәсә дьһа әм бәр wана бьбьн жьн.
Гӧр'а мьнкьн, әм дәра һан — we бәсте
Wан дардакьн ль дара ҷарәбәсте“.
Wәхта аг'а дьбьһе, бу ԛалмә—ԛал,
Һәрдӧ сйарбун ль дӧ һәспе нә'тькчал
У әw хунхӧр дьзива ноли р'уви,
Жь нава гӧнд чьрԛас кьрьн у р'әвин.

Мьн әw дитьн, бь ләз дак'әтмә т'әwле,
Т'ьвьнга кәвн зу дәрани жь ԛӧлч'е we,
Әз бае хwә һьлк'ьшйамә we т'әпе.
Чок да ә'рде у т'ьвьнга хwә дагьрт
У нишана аг'а Әйлаз мьн вьр гьрт.
Дәст мьнда бу чәԛина чәԛмаԛе пола.
Мьн һәw заньбу мәйте Әйлаз ма чола,
Ле бәхте wир'а п'ьстола нәм нәт'әԛиа.
Мьн wьр бьһист газә-газа чәнд гӧндиа:
„Бәдьр мәкә,—wана гот, бәрбь мьн бәзиан,—
Хwә зани сәр мәда we бе чь ԛәзйа?
Щики хәwлә wарьсе дьреж у һәвсар
Әм бавежнә стӧкӧра wи к'әлбе һар“.
Әз фькьрим гӧндиа дьготьн р'асти,
Қӧ дәнге гӧлле wьр бьһата бьһистьн,
Сьбәтьре һ'ӧкӧмәта оинбаз
We ль Иране бәләкьра дәнг у газ,
Қӧ Аг'бьлахиа һ'име диwане һ'әжанд,
Т'әхте шаһе Иране педа вәжанд.
У паше йарәлан бь ордиа әскәр
Сәр Аг'бьлахе we вәкьрьна ԛал у шәр'.
У гӧнде мә педа бькьрьна wеран
Мер ԛьр'кьрьна, жьн—зар' бьмана деран.
У we шунда дӧне бәлакьн бә'са,
Ль хwә бькьн наве ә'гит—мерхаса“.
Бәдьр кәр'бу у пе п'еша чӧхе бәр,
Wи паԛьшкьр худана ә'нйа кәвәр,
Дьһат хане, бьрина дьл зә'ф к'урә,

1307—5

Бәләнгазие ле нәһиштйә ԛӧсурә.
Ԝәхта Бәдьр, Ануша зәр у Қ'ӧбар
Щә'дандьн р'йа гӧндә т'оз у хӧбар—
У чунә сәр ԝи нәхаше беч'арә.
Ԝәхта әԝ к'ом дәрива дьчә харә,
Қ'ӧбаре дит:— нәхаше нав ньвине,
Сьпич'олки, ноли бәлге һавине,
Нәфәса хԝә ԝе гьран дьк'ьшинә,
Лач'ка ԛьр'еж вәкьрьн жь бьрине.
Бәр ч'ә'ве ԝан вәбу ә'щеба гьран:
Ԝе бәлгәԝез дәԝса ду у дәрман
Сәр бьрина ԝи бь щергә данинә.
(Йане гәрәк әԝ ԝейа бьк'әԝинә)
Қ'ем—зог'еда стӧкӧра ԝи п'әр'ьтйә,
Шпука һа һәла мәрьв нәдитйә.
Иранеда һьм ԝазире сахләмие
Һәйә, һьм жи ду-дәрмане нәхашие.
Ле ль вьра т'ӧ щара у т'ӧ лә'за
Қәс нәк'этйә горийа бәләнгаза.
У һ'эта иро ль һәр ԛӧлч'е Иране
Бь бәлгәԝез, к'оке дара, бь ԛәтране
Бь геле кәвни пашдамай дәст нәда
Бәләнгаз дьхԝәзьн сахкьн һәр зәда.
Чахе Қ'ӧбар һащәта вьр һьлтинә
У дәрдьхә гӧлла беԝа жь бьрине,
Дәрман дьде у бь дәсте эвине
Нав п'ор'е ԝи кӧришкда дьгәр'инә.

Ле кӧр'ьк вьр һәла дьминә бәдһ'ал,
Вәнагәр'ә сәр бәнгзе хԝәй дәлал.
У дохтьре советийе — Ануш, Қ'ӧбар
Мьрьнер'а вьра дькьн щәнг у ԛал,
Ԝәки нава чәнщке ԝейә п'ьр' хәдәр
Қӧр' дәриньн, де-бав нәминә к'әсәр.
Чахе Қ'ӧбаре хәбәрда бь кӧрманщи,
Әԝан шаш ман у паше же пьрсин:
— Хазла мә тә, баве тә ԛәй элбәгийә?...
Ләма һеса тә п'ешә ԝа дәстанийә.
Ле к'е жь мә — к'әсиб у жь хизана
Дькарә һинбә у жь ԝан дәре занә?
— Нә ӧсанә,— Қ'ӧбаре гот у к'әнийа,
Щәм мә т'ӧнәньн элбәги у аг'а
Баве мьн хут дьхәбьтә бь эгьн
Ль сәр к'упе машина р'йа һ'әсьн.
Йәке вьр гот:—пәй к'упе ԝи жи һәйә!..
Бьзанбә әԝи зә'ф у зә'ф дәԝләтийә!...
— Әԝ машинә мьлк'е щьмаә'та мәйә,
Ле баве мьн т'әк ль сәр ԝи п'аләйә.
Щәм мә зуда гӧнди—п'алә бьранә,
Һ'ӧкӧмәт хԝә хут һ'ӧкӧмәта ԝанә.
Һьн бой зар'е, бой мера у бой жьне
Щәм мә вәкьрнә р'е-дьрбе хандьне.
Чәнд һ'әзньке к'ур вьр һатә жьнька
— Хазла мә ԝә,— һат бьһистьн чарнькал.
Чәндәк аԝа, ноли дайке дьлован
Ԝана бь ҫәмт ле дькьрьн ду—дәрман.

У р’ожәке, тә’в һе т’әзә зәрьԛи,
Ԛьр’авийа сәр чайре дьбьрьԛи,
Қ’öбар, Ануш, чәԝа кö ноли һәр щар,
Ләз вәр’ебун, чунә сетийа бьриндар.
Ԝәхта ԝана бьрин вьр шушт, дәрманкьр.
Қöр’ьк нәрма ч’ә’ве хԝә вьра вәкьр.
Қ’ома доре гәләки ль хԝә шакьр.
Җь шабуне кур’ин к’әтә бав у де,
Ԝахта нәхаш дәст һ’әкиме советие
Сәрхԝәда һат у да щаба пьрсед ԝе.
К’ома жьна Қ’öбар, Ануша ԛизин
Һ’әмез кьрьн бь һ’öба хушке әвин.
Ԝәхта Қ’öбар һәвалава дәрк’әт дәр
Р’әх ԝана к’әт Бәдьре навмьл бәр
У готә ԝан:— „хушке, жь иро һада,
Һ’әта сахьм әз р’у дöне, ван ә’рда,
Әз бир накьм ве ԛәнщиа ԝайә к’әмал,
Ԝа ә’мьр да кöр’е мьни демзәлал.
Изн һәйә әз наве Ләйле ль ԝакьм,
Һун нахәйдьн, кö әз öса ԝа навкьм?
— На хер,— ле гәло чьр’а Ләйле?
— Ләйле бәхтә, әм т’ьм дьминьн һ’әйре.
Мәсәла щьмаә’та мә зә’ф зуда дьбежә
Ләйл у Мәщлум дьбьн дö стәйрке һежа
У һьлтенә ә’змане сути зәлал,
Ԝәхта Ләйле п’әнщ вәдьдә бь шәмал,
Бьзанбә һат ԝә’де мәй к’очәрие.
Әм бир дькьн ә’мре нав зәлиԛәтие

У дәртенә зозане мәи һәри р’ьнд
Дьк’әвьн нав һ’әмеза ә’рше бльнд
Ԝьр те хане һәла бәрфа бәләкийа
Хöлә-хöл ԝьр дәрте жь нава канйа
У һәр дәра кöлилк, бьнәфше р’әнгин
Мәрьв бь ԝан дьбә хортәки бәнги.
Ноли ә’йне п’еле п’әлаха һешин
Бәр мәрьва һедика дькә хöшин,
Т’әбйәте ԝьр вәкьрйә синге кәвәр
Гәшәвәте бәни у деме нәдәр.
У дьбежә —бьнер’, әз чьԛас р’ежьм,
Әз хöдана жийина к’аԝә—пешьм,
Лә’зәке биркьн дәрд у кöле аране,
Ԝарьн шабьн һун ль ә’мре зозане.
У әԝ ԝахт те, т’әне һатьна Ләйле,
Чахе к’оче мә дьк’ьшьнә әйле.
Ләйле готи — ә’мре т’әзә р’адьбә,
Мьрьн дьчә — мәрьв бь ә’мр шадьбә.
Ләйле мәр’а буйә стәйрка бәләдийе
Т’әне әԝә, кö тинә мәр’а шайе.
У әԝ Ләйла нав щьмаә’теда ә’йан,
Иро һуньн, ԝа анийә ә’мре щан!

сала 1948, Т’билиси

ГӘЛИЕ Ә'ЛИ—БӘГЕ

ФӘСЛА 1

Ҭ'әве т'әзә п'әнще хwә зер'
Барандә сәр дәшт у банийа,
Дурва нава р'әwша сьбе
Һ'әч'е ч'йа пер'а дьк'әнийа
У бьрьqин wан щәw—кани,
Ноли шьрк'е хәмла бука,
Ле феза wан бәләкие к'аw
Чил у qәрqаш ль гедука.
Ль к'ӧ т'әне бльнд дьбә
Qәрт'але баск зәг'м у qәwин,
Шьване к'ӧрд демqьмьли
Ль кәрие пез дькә qуртин,
Йане бәр п'есира кӧлав
Дәрдьхә бьлура шьмшат,
Qәйде „нерийа" һ'әwас у наз

* Ә'ли-бәг — наве гәлики к'урә ль К'ӧрдстана Ираqе, незики Р'евандузе.

Ԥ'әрwаз дьдә ль дәшт у лат.
Бьнәт'аре гәлики к'ур,
Қӧ нав дькьн wи Ә'ли-бәг,
Дәwрана сәрт сәрда анийә
Гәләк зӧлӧм у гәләк щәнг.
Ле әw майә т'ьм сәрбльнд —
Бәр нәйара wи чок нәда,
Нәйар бәр wи бунә т'ьрах
Җе бӧһӧрин һ'әзар qәда.

***

Дьбен wәхтке р'оавае
Бь әскәре хwәй qӧр'ә
Авитә сәр wи гәлие к'ур
Гәф Искәндәре Зӧqӧр'нә.
Wәхта иди р'о чу ава,
Дор-бәра һәр тьшт сәqьр'и,
Щарна дьһат дәнге бума,
Р'әше зьнар дьqьшьри,
Әскәре Искәндәр бь чит,
Тир у кәван, шур у мәрт'ал
Р'аһиштьнә нава гели,
Ноли дьза, кәр' у лал.
Ньшкева, т'ьре батьни,
Мәри р'абун жь бьн ә'рде.
Пешие әw данә бәр тира,
Җорда зьнар һолбун щәрде.

Бу һәйдадә, һәспа һ'ир'ин,
Т'ьре әw к'этьн нав доже.
Qәт Искәндәре Зөqөр'нә,
Нәк'этьбу нав ве р'оже,
Wәхта сәр р'е, бәр зьнара
Дьһат ахин, нә'лин, зеwин
У әскәре wи нав-нишан
П'ошмурдә пашда дьр'әвин,
Wәхта нава тә'рибане
Гәлие к'ур, ноли һ'ута,
Бь инк', бь һерс у бь ә'йнат
Һ'уфи хwәкьр дә'wа сәwта.
Искәндәр зу wьр ә'мьркьр,
Qö лехьн дәфа һәwаре,
Әскәр дәре жь wи гәли,
Т'опбә бәр канийа бьн даре.
Әскәр зу жь гели к'ьшийа,
Т'ьре сәрда барийә qар.
Гәләка һ'эта-һ'этае
Сәре хwә данин ахе сар,
Ле е дьне бь ч'эк, р'ьһ'ал
Щьвийан дора сәрәскәра,
Шьро дькьрьн wе шәве
Зәрпе шьпука wан дәра...
Сьбәтьре думана гәwр
Ль бәр п'әнще тә'ва сьнщьр
Һ'әлийа ль сәр һ'әч'е бльнд,

Wәк нав аве чьр'ә шәкьр.
Искәндәр ль щәм хwә щьванд
Мьшир, qөмандар у сәрәк,
Мә'дәкьри у бе нәдәр,
Т'ьре ль фькре к'этийә тәрк,
Готә wана, wәки фәсал
Ль wи гәли п'ак мезәкьн
У шьпука нава шәве
Жер'а т'әмам әшкәрәкьн.
Wәхта к'ома бәләде wи,
Ноли сәе сусмә гәр'ийан
Ль Ә'ли-бәг у һ'афа wи,
Т'әне т'ә'бийа ль пешйа wан
Қ'омәк жьне к'ӧрда бь ч'әк
Сәкьнибун пьш зьнара,
Р'йа кәванә дьреж дьбу
Бьн qәйе wәк тирәмә'ра.
Ньһер'ин ә'щебмайи, шаш—
Бәләда хөрандьн пәләнг:
„Әвбун шьпука шәва р'әш?..."
У вәгәр'йан пашда чәләнг.
Готнә Искәндәр wайә һ'ал:
Жь wе р'е нае п'әшк у qәзийа,
Қ'омәк жьне к'өрд бь р'ьһ'ал
Сәр р'е к'этьнә пьш т'ә'бийа.
Әме пешва у биләка
Wана бьдьнә бәр дәрба
У технә һ'але көләка,

Кӧ бьзерьн дәст мә к’әрба!..
Бәр мә вәдьбә р’йа к’әсә
Ле йа дьн йа һ’әвт дә’нанә...
Әме һәр’ьн у хӧләсә,
Хәме мәкьн ван жьнанә!..
Искәндәр вьр к’ур фькьри,
Паше сӧ һатә бәләда:
—Wа биркьр шәва бӧһӧри,
Әw дәрба зор у әw qәда?..
Әгәр әм алт’кьн wан жьна—,
Набә нав мәр’а һәwате,
Кӧ әм алт’бун жь дәсте wана,
Qарә мәр’а һ’эта-һ’әте.
Әгәр жьне wан wәк мера
Мәйдане әскәр qәлс дькьн,
Мере wане we wәк шера,
Мәйт’а ә’рде п’епәс бькьн...
Бьләзиньн, дһа бәсә
Әм тек’әвьн хәбәрдана,
Һун дагәр’ьн жь р’йа к’әсә,
Әме һәр’ьн р’йа һ’әвт дә’на...

***

Жь we р’оже гәләк qӧр’нә
Һат бӧһӧрин ль ду һәвдӧ,
Гәләке ноли Зӧqӧр’нә
Сәр Ә’ли-бәг дьбун ә’ду.

Ле т’әрихе, wәк кәванийа
Нава мале зор у ә’гит,
Гезийа хwәйә мәзьн һьлда,
Әw паqьшкьр weда авит.

***

Аһа диса сәр Ә’ли-бәг
Ә’wpe хеж ль һәвдӧ щьвйан,
Диса һ’әч’е wи qал у щәнг—
Диса шьпук сәрда барийан.
Диса ч’ьркин һат ә’змана
Ә’рд wәк нәхwәша кьр нә’лин,
Гӧлле т’опе бә’свана
Сәр гәлида гәф дьбарин.

***

Р’әх Ә’ли-бәг, ль навпә’ние
Гӧнде к’ӧрда п’әр’вәдайә.
Мал ньхьлинә ль бәсте,
Т’ьре зипьке ледайә.
Ле зәлули у дәщали
Нәшкенандьн сәк’а к’ӧрда,
Һәла сәрда wан пе дани
Шабьн ль бьн баре дәрда.

***

Нава духана бәрбанге
Дьчунә гӧнд дӧ пешмәргә.
Щарна дьтәлийан ԝе т'анге,
Дьньһер'ин гӧнд у бәргә.
Һәрдӧ жь ԛәбила Барзан,
Дәсте ԝана т'ьме сәр ч'әк.
Йәк жь ԝан хортәки тәлийан,
Р'евачуне дһа чәләнг,
Ԝи дани бир у дьлда хәм,
Ль п'әр'е гӧнд һолка т'әне.
Гәло чьр'а дйа ԝийә р'ә'м
Щаб шандийә: нәсәнә-бе?..
Дьбә кӧ дӧжмьне дәщал

Анийә сери ԛәзийа гьран?..
Йан нәхашә, әԝ гьранһ'ал,
„Ах, дае щан. Ах, дае щан!..“
Ԝи ньшкева бәр хԝәда гот

Әԝ р'ожа р'әш һатә бире,
Кӧ шьпуке бәхте ԝан сот
У авитә канийа ԛире.
Кӧ сәрбазе Нури Сәһ'ид
Бь нәмәрди у бехофи
Дькӧшт щмаә'та ә'гит,

Кӧ бәр инглис бьбьн софи...
Һатә бире чәԝа жорда,
Дьфьр'ин фьр'нде инглиз,
Бь дәщали дан бәр бомба
Барзана ԝан гәш у ә'зиз...

У мала ԝан алава гӧр'
Пе к'әт, һ'әта кӧ бу к'ози,
Баве ԝи дәрк'әт жь һӧндӧр',
Дәстда әԝ у дйа ԝи кәзи,
Әԝ р'әвандьн бь ләзобәз
Хԝә авитә т'ә'бийа зьнар,
Гӧллә лек'әт, хуна гәвәз
Ԛәр'ьми ль ә'рде сар...
Кур'ин к'әтә дйа ԝийә р'ә'м,—
Шәхте да бәхте һесира.
Сәр хәмада зедәбун хәм,
Барандьн тә'вийа һесьра.
Сәр дәнге ԝан т'опбун щинар
Дьлада инк', дәрде гьран,

Анин к'әфән, анин чәнд дар,
Мәйт'е баве жь ә'рде һьлдан
У ч'ә'лкьрьн нава мәг'бәр.
Щинара һ'әйф ль пе дани,
Келке кәвьри данин сәр—
Ԝәк ньвьшта ԝи зәмани.

Ньшкева дийа ԝи—П'әришан
Р'абу п'йа.—Тьшт к'әтә бире.
Әԝ чу пьш мала ԝан ԝеран,

Ә'рд вәда ль т'анга бире,
Дәрхьст т'ьвьнг у фьшәльх
У гьреда ль пьшта хԝә.
Жь нава бьруйе ԝейә сьх
Агьре к'ине дьп'әкийа.

Щ̧инара кьр лава—диләк,
Қö нава ԝе щәнг у ԛале
Қöр'е ԝе бьбьн Ә'ли-бәг
У бьһельн мала хале,
У гот: „әԝ һәла т'фалә,
Ньзанә хер-шәр'е дьне,
Дьле мьн к'ур бьриндарә:
Җьна к'оти набә дйа че,
Һ'әта әз һьлнәдьм һ'әйфе,
Бьла нәбежә мьн „Дае!..“
У бь ләз дак'әтә гели,
Чу пешийа дöжмьне дәвхун,
Р'әш ль сери, дәԝса хели,
Хԝә ԝәк кәвотка бе һелун...

***

Чәндьк чәнд р'ож һат бöһöрин,
Қö әԝ дьма гöнде хале,—
Дьле ԝи нәдьсьт'ьри,
Т'ьме ч'ә'ве ԝи ль р'йа де.
У ԝәхтәке, ниве шәве,
Чахе гöнд у ч'йа у бани
Қ'әтьбунә нава хәԝе,
Җер т'әк дьхöлхöли кани,
Ԝи те дәрхьст: һесьра гәрм
Ньԛьти сәр сева сурәт.
Т'ьре дәрман, т'ьре мәлһ'әм

Ль бьрина ԝи хәдәр к'әт,
Ԝи те дәрхьст, чь һ'ьзрәти
Әԝ пач'кьрьн бь дьлован,
Т'әне жь леве де ԛöдрәти
Öса назькьн р'амусан.
Ԝи ч'ә'в вәкьр, дит П'әришан
Р'уньштийә ль бәр сәри,
У кьр ԛар'ин: „ԝәх, дае щан!“
Т'ьре р'он бу шәва тә'ри.
Хԝә зәвт нәкьр у нәт'абәт
Хԝә авитә п'есира де,
Т'ьре данә дьле шәԝат
Мал у һ'ал у мьлк'е дьне.
Де мьл һедика пашда да
У готә кöр': „фәсал, Т'аждин
Вайә, лаԝо, мьле мьнда
Җь гöлле дöжмьн дö-се бьрин“.
Ԝи ньзанбу жь дәст эше
Сәр де к'әтийә худана сар,
Сәре хԝә дани сәр п'еше—
Җер'а бә'лгие наз у к'öбар.
Һәма öса жи хәԝр'а чу,
Р'ьһ'әт у де ль бәр бине,
Һ'әтани кö сьбә р'он бу
У р'анәбу нав ньвине.
Де ԛемиши ԝи нәдькьр,

Кӧ бьгота һ'ал у һ'əwал,
Чəwа дӧжмьнр'а шəр' дькьр,
Чь һ'алида гиһанднə мал.

***

Мерхаси, wəк канийа т'əзə,
Дəрте һ'əwас, дəрте зəлал,
Ч'йа у банийар'а дьбəзə,
Же вəдӧхӧн һьн ч'ук, һьн кал,
Те һəwарийа р'əһе зьла,
Кьл дьдə буруйе кӧлилка
У дьбə бəрбина дьла
У бəлəда ль гедука.
Йане ноли тəйре бази,
Нав ə'змане сай wəк т'ас
Дьфьр'ə һ'əзар авази,
Дьчə ода к'ӧрдайə нас.
Бəре дьбə чаwа меван,
Хwə дьдə алие аһьла,
Дьбə досте кале зəман,
Хьйале хорт у щаһьла.
Wа, ə'мəле П'əришане,
Кӧ нəдьһат ль хwə мӧкӧр',
Бь ə'щеб дəрк'əтə мəйдане,
Фьр'и гьһиштə гӧһе кӧр'...

***

Wəхта кӧ һерс П'əришане
Ль ду хwə зу ӧндакьр из,

Дак'əтə гəлие Барзане,
Əскəр бь сəрəскəре инглиз
Дьк'ьшийан ноли мəлəхе;
Qəт'ьл р'етьн ə'рде к'ӧрда,
П'əришане дит wе чахе,
Кӧ һəма жь щəwе wеда
К'омəк к'ӧрд wе бь мерани
Ль бəр əскəр дькьнə шəр'.
Əскəра сəр wанда дани
Зӧлӧм, хəзəб. Т'əк бь хəдəр
Жь гəлие к'ур дьһат зеwин,
Т'ьре ль бəр фəрмана сəрт
Нахwəзə əw бьбə сеwи,
Чьqас жи ле п'ьр' нəбьн дəрд.
Əскəр диса һəй дьк'ьши,
Кӧ к'ӧрда зьнерва бьсон.
Нава wанда нивп'оньжи
Йарəлане инглиз—Р'ентон—
Qӧмандаре „бəлəбана",
Кӧ əскəр зедəкə һ'ьмəт,
Ноли шьпука зəмана
Ньшкева ль wанр'а дəрк'əт.
Хут wи чахи П'əришане
Һ'əч'е qəйе хwə щиwаркьр,
У wе гьрт меша нишане,
Бае хəзəбе wан р'акьр:
Бу вьзина гӧлле ə'йнат,
Чəнд əскəр шандə щə'ньме,

Жорда һолбу зьнаре тә'т
Бь гӧр'ин, саԝа мьрьне,
Т'ьре т'әԛийа ч'йа ль к'аша,
Бьруске жорда кьр ԛьрч'ин,
Һ'әзар зьнар, ԝәк бәраша
Ԝәрандә сәр дӧжмьн бь к'ин.
Р'ентон тьрсийа, бәр хԝә нәда
Т'ьре һ'әзар у һ'әзар мер
Һатьнә һәԝарийа к'ӧрда,
Пьшт ԝан стәндьнә ноли шер.
У гот: „Бьра ә'рәб у к'ӧрд
Һәв бькӧжьн ве зәһәре,
Һәрдӧ жи бәр мә бьбьн кӧнд,—
Шәрԛ бефә'мә ноли бәре".
Хԝә тәлә-тәл да бәр тә'лда
Мәйдана шер' һишт у р'әви,
Чаԝа нава меше сьхда
Бәр р'аԝван дьр'әвә р'уви.
Кӧ эскәре Нури Сәһ'ид
Нав гелида р'ьнд һ'ьнщьр'и,
К'ӧрд чунә сәр ԛәйа ԝәһ'ид,
Ль к'ӧ һәԝа дьсьнщьри,
Дитьн, ԝәки т'әне жьнәк
Ль бәр зьнар дькә нә'лин,
Ль р'әх ԝеда т'ьжи фьшәк,
Хун дьк'ьшә жь мьле бьрин—
Әԝ П'әришан бу, кӧ бь че
Ԝанр'а дәрк'әт чаԝа бәрбанг

Бь мерхаси жь ԝе һ'әч'е
Дӧжмьн кьрә һ'але бәдр'әнг...
Хут ԝе дәме ԝан П'әришан
Һьлдан анинә Ә'ли-бәг
У ә'мәле ԝе нав-нишан
Эла гәр'ийа чәләнг-чәләнг.
Жь ԝе р'оже чәндьк-чәнд сал
Бӧһӧрин. Ԝи те дәрнәхьст,
Чаԝа дйа ԝи бе мьлк' у мал
Әԝ мәзьнкьр у фьр'а хьст.
Кӧ т'ьм шинбә ԝәре баве,
Де да сәр ԝи тәр'и-щани...
У бе сәбьр хут ве шәве
Гази дькә, чьйә мә'ни?..

ФƏСЛА 2-а

Qöлбе гəwрави qьшьри
Қ'əwа сьбе xwə да ч'йа,
Ӏ̵əдəна wан т'уме дьр'и
Дурва ноли qəрат'уйа.
Феза wана хöмама гəwр
Хəлəq-хəлəq у зə'ф сьх,
Дора шьхте ч'йа алиайə—
Əw xwəр'а кьрийə qорьх,
Мəрьв т'ьре ə'змане сут
Wəлгəр'иайə ноли т'ас,

Ч'йае бльнд сəри ле р'ут
Бəр мəльсин, бун р'öсас.
У əw хöмам wək шəмаqийа
Qəрqаш ль к'олосе к'öрда
Öса qəшəнг алиайə ч'ийа
Wək шьтава дə'wəта.

Хут wи wəхти бь лəз у к'əл
Дö хöрт һатьнə п'əр'е гöнд
Р'əх мала т'əк əw тəлə-тəл,—
Пьш qəлаха нəбьльнд.

Йəк жь wана Т'аждине шəнг,
Ле е дьне нав Гöрган,
Wəк ч'ийае xwə һəрдö qəшəнг,
Бəжнева гəwдəп'əлəwан.
Т'аждин п'əлəк ə'рде һьлда,
Qəста дəре мала xwə кьр,
Ноли тəйре ч'ийае к'öрда
Qуртийа у п'əл ль wи wаркьр.
Бь wе wи да де ə'шарəт,
Wəки əwə, ле нə кö хəлq.
Əгəр дур'а де дəрнəк'əт—
Һатийə сери qəзийа у дəлк'.
Ле бу ч'ьр'ин, дəри вəбу
У жь нав сьвдəра тə'ри
Һатə дитьне qəрат'у,

Паше дəрк'əтə бəр дери,
Қьрə гази: „Тö ч'ара мьн!..
Wəрə, лаwе, мьни чəлəнг!..
Wəрə, ə'мр у сьт'ара мьн!..
Wəрə, тəйре мьн бьмбарəк!..“
Əw дəнге wе wək һ'ьзрəта

Дьле əвин ль бəрбанге,
Гьһишт гöһе һəрдö хорта,
Шöрəта xwə р'ет wе т'анге.
Һəрдö бь лəз бəрбь wе чун,
Xwə авитнə п'есира де,
Хəме гьран, кö wанр'а бун,
Xwə дур хьстьн, данə бəр бе.

Де әԝ бьрнә һöндöр'е мал,
Ԝәк нубара дьле шәԝат.
Жь ԝан пьрси һ'ал у һ'әԝал
Паше готә кöр' нәт'әԝат:
— Мьн ғази тә кьр, лаԝе мьн, Т'аждин,
Сале мьн дьчьн... Дьле мьн бьрин...
Һа дьфькьри: чьр'а, һәй фәләк
Тә мәр'а анийә әԝ бәхте кöләк?..

Т'аждин:—

Дара п'алуте к'оке ԝе зәг'мә,
Чьԛас лек'әвә дәрб у дәг'мә,
Чьԛас ба лехә, дьбә кö бьтәԝә,
Ле әԝ öса зу ә'рде нак'әвә.

П'әришан: —

Лаԛьрдийа мәкә, Т'аждин, әз ԛöрбан,
Сал мьн бöһöрин, дәԝсе тьшт нәма...
Ә'мре мьн ноли гуза беә'мәл,
Ԛалч'ьки зәрә, какьли зә'ф тә'л.
Т'әнемә, т'әне!... Әв һ'олка вала
Бона мьн буйә ноли мәзәла.
Дöнеда һәйә тә'ли, тәнгаси,
Ԝәхта т'әнейи те жь к'е бьхԝәзи
Т'әне гöлпә ав, т'әне пә'ри нан?..
Қ'е бе һәԝарие, бежә, лао щан?...

Т'аждин: —

Әз дьфькьрьм: гәло чь буйә,
Қö һерса дйа мьн әԝԛас р'абуйә?..
Дьбә кö нава һ'але чәтьнда

Ԝе бәр тәнгасие ԛәт т'ә'мул нәда?..
Тә бир кьрйә, ԝәк жана дьла
Һәԝари дак'әт гьра у мьла,
Дöжмьн шәԝьтанд мә ощах у мал,
Қ'әԝшән жь бомба дьньват бәдһ'ал,
Т'ьре дожәйә у тö к'әти нав,
Тә дәрхьст т'ьвьнг жь нава кöлав,
Р'абәри мьнкьр у гот:— баве тә
Пе ве бәр дöжмьн ә'фат шәр'кьрйә,
Һәр щийа газийә, шин у һәԝар.
Ԝәт'ән дьзерә, ԝәт'ән бьриндар,
Һәр'ә у һ'әта ԛәйд у чидар
Ль мьле мәбә, ч'ер', ԛамчи у ԛар
Сәр сәре мәбә, вәнәгәр'ә мал.
Ле нһа т'әне дйа мьнә дәлал.
Әз кьрмә нишан у зәг'м дьжәне,
Т'ьре дьхԝәзә дьл мьн вәжәнә...

П'әришан: —

Қöр'е мьн дәлал гәләки һерсә —
Тә'не де бой кöр' щарна жи дәрсә...
Ле нә бой тә'на мьн гази тә кьр.
Тә нета дийа хԝә ԛәт р'аст фә'м нәкьр.
Нет әԝ нинә, ԝәк к'отие мера
Бьһели, һәр'и жь мәйдана шәр'а.
Нета мьн әԝә, кö бьзәԝьщи
У паше һәр'ә, тö к'öда дьчи...

Т'аждин: —

Чь зәԝащ, ԝәхта һәр дәра шинә,

Дӧжмьн сәр мәда шьпуке тинә?
Ԝе чь бежнә мьн һәвал у һогьр:
Намуса Барзан мьн лап п'епәскьр?..
Һа, дае, һьлдә ԝи баре гьран
Жь сәр мьле мьн, р'ожа хәм—дәрдан,
Қӧ сәр мәда һат ә'длайи, хԝәши,
Әз бәр тә һазьр, чаԝа дьхԝәзи...

П'әришан: —

Шин дәсте мәйә, ԝәк һәспе ԛӧлә,
Тә кӧ р'у дае, дһа зәвт набә.
Чәрха мә ӧса ч'әп дьзвьр'ә,
Қӧ ԛал у щәнг мә вәнагәр'ә.
Дәгмә ԛәԝьмийә, кӧ мере к'ӧрда
Нәхԝәш бьмьрә нава щие хԝәда. .
Һәԝарийа нәбхер т'ьм сәр мәда те,
Ә'рде мәйи дәлал, ноли ԛӧдрәте,
Дьһ'әр'ьмә ль бьн п'ие дӧжмьн,
Читед мера хирәт р'адьбьн
У бой азайе ә'мре хԝә дьдьн.
Тоԛе эт'има, ԛаранийа мале,
Шьли, тәнгаси, тә'лийа зәԝале
Стӧе жьна к'ӧрдә бәхтр'әш дьк'ӧтә,
Ле т'ә'мул дьдә, дьл нап'әр'ьтә,
Әԝ фьр'а дехә зар'ед хԝә дәлал,
Қӧ бона мьскән бьбьн пьшт у мал,
Қӧ хали нәбә ԝәре кал—бава,
Же дәрен ә'фат-ләԝанде шәва...

***

Гәләк сәһ'эта һ'ӧщәт бӧһӧрин,
Гәләк бәр һәв дан де у Т'аждин,
Ле бь ахьрие әԝ һатә сәр р'е
Бь тә'н у лава, бь диләке де.

***

Дһа П'әришана омьд
Хԝә гәләки әглә нәкьр,
Нава мале ԝе зу һьлда,
Гази дӧ—се әхтийара кьр.
Әԝ шандьнә мала щинар.
Қӧ ԛиза ԝи навә Назе,
Шишман, сурәтә ноли нар
Қӧр'е ԝер'а зу бьхԝәзьн.
Хут ԝе р'оже бе дәф, зӧр'нә
Ԝе бука хԝә сиаркьр, ани.
Т'әне ԝьр т'аська һ'ьнә
Дьгәр'андьн ль бәр хани.
У щаһьла деми бь к'ән,
Дестда дара бук у зә'ве,
Бльнд дькьрьн әԝ һәрдәм,
Дьгәр'андьн ԝе һьндаве...
У Гӧргане бьразә'ва
Щарна ԛәста дькьр ԛуртин
Т'ьре бу гӧр'ина ә'ԝра,
Сәр ч'йае гӧнд һәвдӧ щьвин,

Ӧса дькьр, ԝәки дә'ԝат
Бьбә ԝәк дә'ԝате дьне,
Ԝәки мәрьв нав кӧл, дәрда
Шабьн жь р'ьки мьрьне...
Ви тәһәри ԝи ԝә'де сәрт
Дӧ мьраз ль һәвдӧ шабун —
У зәԝаща ль Ә'ли—бәг
Ль Қ'ӧрдстане бәла бу...
Һ'әвт р'ожа ль бал дйа омьд,
Һәрдӧ зьлам бь ша дьман.
Р'астә, һәрдӧ жи малдабун,
Ле ԝе дәме—чаԝа меван.
Р'ожа һ'әйшта Т'аждин, Гӧрган
Хатьре хԝә жь мале хԝәстьн,
Диса ч'әке хԝә че һьлдан,
Бәрбь Барзани р'ек'әтьн.
Р'ек'әтьн бьн п'әр'е ә'ԝра,
Ль к'ӧ бьруск бьрԛ вәдьдә,
Зьнаре кал, ә'рде дәԝра
Бь зенди тәр'а хәбәр дьдә,
Ԝәки чьԛас ԛәт'ьл р'ьжийа
Чьԛас жи дьл дьма р'ьжи,
Хуна мера ә'рде пьжийа,

Дьле ԝан ә'гити т'ьжи.
Чьԛаси дӧжмьне дәщал
Сәрда данин шин у агьр,
Әԝләде ԝе че дьмьрьн,
Ле Қ'ӧрдстан нәмьр, нәмьр...

Ԝе ноли гӧла ԛӧдрәте
Ль сәр к'озийа ԛәсре к'амбах,
Қ'ӧбар дәрдьк'әт һәԝате,
Ԛәйд ль мьла, ле т'ьме саг'.
Һәрдӧ хорт чунә бәр шкәвта
Бьн чьнгьр'е ч'йае бльнд,
Кӧ ԝә'де сәрт әԝ бой к'ӧрда
Қьрйә әрк'ан у кьрйә гӧнд,
Ль к'ӧ дьльке азайа
Щмаә'та п'ирә-п'ирә
Зәг'м дьк'ӧтә ч'йа у банийа,
Гази дькә дһа хирәт.

Чунә һӧндӧр', дитьн ԝәки
Ль сәр кәвре гәԝри шьмшат,
Р'адио данинә ԛӧлч'әки
У дәнге зиз жь ԝе дьһат.
Хәбәр дьда Ереване,
Пешмәргә доре бунә чит:
Ԛәрәмане Қ'ӧрдстане
Хьйале хԝә ԝеда дьдит.

Т'әвә кәр'—лал. Нав к'ома ԝан,
Ль сәр к'ӧтике п'ьзьни,
Қ'ӧбари у пәсне к'ӧрда
Қәр' р'уньштьбу Барзани,
Ч'ә'вә туж нолани тәйра,
Фькре ԝи к'ур, навмьлә пә'н,
Бь хԝә әскәр нав әскәра,
Т'әк щар-щара сәр лева к'ән.

Ньшкева ԝьр пе р'адиое
Мьԛаме щриде ледан,
Дәнге дәфе, дәнге зöр'не
Ч'йа у бани педа һьлдан.
Се-чар мьшк һәма ԝе дәме
Дәрк'әтьн жь ԛöлед тә'ри,
Ньзам жь мьԛам, йан жь сәрме
Дурнәк'әтьн жь бәр дәри.
Т'ьре әԝ жи бунә бәнги
Сәр мьԛаме к'öрдайә наз,
Дьлһ'ьзрәти у һ'алтәнги
Әԝ ль щида кьрнә р'öсас.
Барзани ль ԝан мезәкьр.
Бәнгзе ԝи к'әсәре жане,
Пешмәргар'а ԝа ԛьсәкьр:
„Һ'әта мьшке К'öрдстане
Дьхԝәзьн аза бьбьһен
К'ьламе мә, дәф у зöр'не,
Ле бой мә ԛәдәхә дькьн,
Ԝәки аза әм гöһ бьдне"...
Ԝи нәгот, кö чьйә мә'ни,
К'и сәбәбе беисафие,
Ле пешмәрга р'ьнд дьзани
Нета сәрок у мә'нийа ԝе.
Әԝ р'абу п'ийа, мьшк зу р'әвин,
Ду ԝир'а р'абун гьрәгьр,
Ԝи сьлав да Гöрган, Т'аждин
Нета хԝә ԝан әшкәрәкьр,

Кö һәр нә феза Шәԛләве,
Бьгрьн сәре р'ё у дьрба.
Әгәр дöжмьн сәр ԝанда бе
Бь сәмт ԝан бьдьн бәр дәрба..

***

Жь ԝе р'оже һ'әйшт мәһе т'ам
Һат бöһöрин. Т'аждин, Гöрган
Т'ә'би хԝәр'а кьрьбун там
Бәр дöжмьн нав ԛал у щәнга,
Де чәнд щара сәрда шанд щаб,
Кö һ'әмләйә Наза к'öбар
У әԝ шайә бе һ'әд-һ'әсаб —
Ль ԝе жи вәбуйә баһар.
Ч'ә'ве ԝана ль р'йа ԝийә һ'әйр,
Әгәр ль ԝи һәбә мәщал,
Бьла ԛасәке, ноли тәйр,
Сәр ч'ийар'а чьрԛаскә бе мал...

***

Ԝе дәме дәст бә'свана,
Беисафи у к'ьрети
Хԝәлийа к'öрдайә зәмана
Жь нәмәрдие дьшәԝьти.
Щәрдед Әфлаԛ, щәрдед Бәк'ьр
Дәстда т'оп у танкед инглиз

Гӧнд у бажар wеран дькьр—
Һәр щийа дьһат бина дуйе мьз.
Т'ьре лашәкә ль бәсте,
Чарнькал ле бунә бәла,
Р'әф пәй р'әфа ль wи дәрте,
Сәр дьзвьр'ьн wәк qәрт'әла.
Хут wи чахи жь Барзани —
Мерхас у к'ӧбарийа мьләт,
Харьщи ль ч'йа у бани
Һәwари ль wана дак'әт:
Дӧжмьн—белук ль пәй белук
Р'ез кьрйә те бь qал у щәнг
Дәрбазбуйә ч'йа у гедук
Ԛӧ бе зәвткә зу Ә'ли—бәг.

ФӘСЛА 3-а

Дьк'ьши,
Дьк'ьши
Ләшкәр һәр али,
Т'әqин,
Шәрqин,
Дьһат жь гәли —
Бь инк',
Бь к'ин
Хун ль дьмаг'а,
Бь т'оп,
Бь танк
Дьк'ьшин заг'а.
Дьһатьн бә'с
Хунмьж у дәхәс,
Ԛӧ мьләте к'ӧрд
Бькьн wәкә кӧнд,
Wи бькьн бьндәст,—
Лаш ль ә'рде мәст.
Фр'ьнда
Жорда

Дьр'әшанд напалм,
Нав ду
У агьр
Мәрьве ам у т'ам.

Зәви
Бу к'ози,
Гӧнд бу кавьл,
Даг' дькьрьн,
Дарда дькьрьн
Җьн, зар' у аһьл,
Ч'әм
Бь хәм
Дькьр хӧшин,
Ә'рд—
Бь дәрд,
Һәр щийа шин у шин..
Җорда
Ноли әждәһа
Дӧ хорте тәлийан
Һатьн жер,

Ԝәк шер —
Т'аждин у Гӧрган.
Ԝан бьһист
Бәр р'е
Гьрие зар'е бәр ԛәйа дӧ шах.
Мәйт'е де
Ль ә'рде,
Ле ԝи дькьр: „ах у ԝах...

Р'абә,
Р'анәзе!...
Гӧре бен, дьтьрсьм, дайке!..
Ԛәр'ьми бу
Хуна ал
Ль ә'рде у ль сәр щенике.
Ль ԝи хьшти
Де кӧшти..
Гәло әԝ зьнаре ль бал
Ԝе бькарьбьн
Ԝи хԝәйкьн
Җер'а бьбьн сьт'ар у мәрт'ал?..
Бь дьлбьрин,
Бь к'ин
Һәрдӧ хорт — Т'аждин у Гӧрган
Дач'ьвин
Бәр ԛәйе

У т'ьфал жь ә'рде һьлдан.
Һьлдан
Ԝәк т'ьбәрк,
Ԝәк ч'ьвика бе зар у бе ԝа.
Қӧ кәр'кьн,
Хԝәйкьн
Бь тин у гәрмийа дьле хԝә

Ньшкева
Җелва
Бу гӧр'ин у ԛьрч'ин:
Дӧ танк

Бь əскəр
Сəр wанда бь гəф дьк'ьшин
Т'ьре ə'wр
Жь ə'зман
Дак'этə гəлие зə'фи тəнг,
Бь qöр'ə
Дьхöр'ə
Вəдьч'ьр'ə бəдəна бəтр'əнг
Ван əw кöр'
Ширəткьр
У готне: „Бьр'əвə ḣесуйе!"
Ле бь хwə,
Wəк пьльнг,
Тəлйан бəр зьнаре qəйе.
Саw,
Р'ьщаф
К'əтьбу гəли у зьнар,
Ə'зман лəрьзи,
Тə'в тəвьзи
Жь дəст бехофийа нəйар.
Кö хорта
Сəмт ḣьлда
У танк ḣатьнə к'елəке,
Wəк гöлла
Əw фьр'йан
Кöштьн əскəре хəфьке,
Мəрьв,
Пола
Ḣəвр'а зор к'этнə ḣ'öщəте.

Чька к'е
Wе щəнге
Нишандə тəйаха qöдрəте?..
К'əт т'опчи,
Ажотчи,
Е ḣəрдö əждаḣе пола,
Пешмəрга
Бь т'ьвьнга
Əскəр зу данə бəр гöлла.
Ле паше
Мере че
Зу к'əтнə ḣöндöр'е танка,
Бəре т'опа
Гöḣастьн
Мьрьн р'əшандьн wан т'анга.
Дö мəри
Жь зьри
Пешийа пенсьд нəмəрди
Дькьрьн шəр'
Бь дьл-щəгəр
Сəр wанда данин бедади...

***

Пешийа дöжмьн бьбун пола
Т'əне дö к'öрд, дö барзани,
Ль əскəр бьр'ибун молəт,
Шəр' дькьрьн бь мерани.

Wәк гиһае бәр к’еләндие
Читед дöжмьн дьньхьлин,
Ле жь танка һәй дәнг дьһат:
—Лехә, Гöрган... лехә, Т’аждин!..
Һьлдә һ’әйфа we дйа кöшти.
Һ’әйфа һесьре we зар’е,
Қö ма эт’им, бе wар, сьт’ар
У бәр зьнер тә’л дьзарә,
Һ’әйфа де у жьн у кала,
Һ’әйфа к’әда, кö бу к’ози,
Һ’әйфа гöнде бун к’әләфә
У намуса qизед кәзи;
Һ’әйфа хуна беwа р’ьжийа,
Һ’әйфа wәт’әне хwә әсмәр.
Бьла дöжмьн бьньк’ьсә,
Ч’ә’вда бьминә әв сәфәр.
Дһа бь щә’д, дһа бь инк’
Орт’а гәлие Ә’ли-бәг

Зор бу вьзин, qьрч’ин, гьрмин,
Т’ьре т’әqиайә тәндурәк.
Т’оз у думан, кәвьр, зьнар
Сәр дöжмьнда жор дьбарьн.
Ниве әскәраи п’ьр’е
Иди кöшти, бьриндарьн.

Ле һәрдö к’öрд пешийа wана
Бунә wәк кәла кәвьри.
Дьжәньне бь һерс у ләз —
Сьт’ар дöжмьн һатә бьр’ин.

Чәнд сәһ’әта нав we доже
Гöрган, Т’аждин Ҫәр хwә дьдан,
Ле ньшкева жь һәрдö танка
Һатә бьр’ин дәнге гöлла.
Хьлаз бьбун ль wан фьшәк,
Дәстда мабун т’әк сорани,
Wан ньзанбу, кö жь һесуйе
Тен пешмәргә у һәwари.
У дьхwәстьн дәqа пашьн,

Пе сорание бь дьл у щәгәр
Qöрфе текнә дьле дöжмьн —
Диса ль wи текнә багәр.

Қö әскәра әw һ’әwал дит,
Әwан бь тьрс у тәлә-тәл
Бәрбь танка дьшулькьн,
Жь бәр р’йа, кö бьбу мәзәл.
Wәхта незики танка бун,
Же дәрк’әтьн һәрдö ә’фат,
Т’ьре лейи, т’офан р’абу
Сәр дöжмьнда жорда гöр’ һат.
Р’аһиштьн әскәре пешие,
Қö зу тәлийан ль бәр тә’лда,
Чәндәк кöштьн пе сорание,

Автомат дәсте wан һьлдан,
Гöллә р’әшандьн дöжмьна.
Йәк жь р’асте, е дьн ч’әпе —
Иди дьһат бьһистьне
Дәнге пешмәрга сәр т’әпе,

Wəxta gölla t'opa döжмьн
P'əх кəвьр т'əqийа бе нəдəр
У ə'гите Ə'ли-бəге
Бьриндар бун зə'ф бь хəдəр.
— Сахи, бьра? — Т'аждин пьрси
У дит нəhат дəнг жь Гöрган.
Дəсте хwə да сəр пьшта wи
У дəсте wи хунеда ман.
Т'ьре дузан дəсте wи к'əт,
Щане wир'а чун тəвьзи.
— Ль мьн бьра, кöрбьм, бьра!..
Wи ньшкева кьрə гази.
Хуна гəвəз синг дьк'ьши
У бəр ч'ə'ва р'əшбу ə'зман.
— Əз жи дьчьм, — əw фькьри,—
hатйə р'ожа ахьрзəман?..
Қəс ньзанə чьqас дəqə
Əw хwəва чу... Wи ч'ə'в вəкьр,
Дит: дö запьт сəр wир'аньн,
Йəки qöр'ə hерс ч'ер' дькьр.
Wи qəwата пашьн т'опкьр,
Автомат жь р'əх хwə hьлда
Бь инк' гöллə ль wан р'əшанд,
Əw ньхьлин ль р'əх wида.
Ле жь дəст ч'ика бьрине
Дöнийа дора wи зьвьр'и.
Əw ньh'ьш к'əт бе дəнг у h'ьс,
Диса бəр wи шəва тə'ри.

Ч'ə'вə гьрти, гöhə h'ьшйар
Wи бьhист, кö жь ч'йа у бани
К'öрда сəр эскəрда гьртьн
У дьготьн: „hат Барзани!...".
Дьхwəст р'абуйа у бьгота,
Кö бежнə де: хəма мəкə,
Wи че бəр дöжмьн тəйахда,
Шире хwə ль wи h'əлалкə.
Ле wи т'əк h'ьзьнкəк р'аhишт
Хуне бəрбаткьр wи qəфəс,
К'öхйиа, к'öхйиа—бефəйдəбу,
Əw хwəр'а бьр мьрна дəхəс.

***

Əз ньзаньм: ль бьн тə've,
Сəре ч'йае, кö к'əwгьри,
Йане бəр бьруска шəве,
Обе к'öрдайə сəqьр'и,
Зина h'əмлə текə ьнт'ин,
Ль пьш п'əрде зар'е бинə,
Кö wаре мер бьминə шин,
Мьзгине эла hьлинə.
Əз ньзаньм: əwе кöр'бə,
Йане qизəкə гöлизəр,
Агьре дьла зə'ф гöр'бə,
Қəзи зер'е кöртке мəхмəр.
Ле бавaрьм, wəки qизбə,

Гөлизәрбә, йане Ә'йшан
Әwe өса зор у чебә,
Кө we бежнеда: П'әришан...
Әгәр көр'бә — ль де гөман,
Ль сәр синге ч'йае хәмгин,
Бой азайа к'өрд, К'өрдстан
We ә'сәи бьбә Т'аждин...

Ереван с. 1965-а.

Т' Ә Р Щ М Ә

Ваһан ГРИГОРИАН

Д Е

Чь р’ожəкə хwəш у амьн
Һəр’и əскəрие, кöр’е мьн.
Те бьбини бə’ре т’əзə,
Ə’змане сут, дəшт у р’əза.

Əз дьзаньм, те гəлəки
Жь т’ьвьнге, һəспе һ’ъзки.
Те мерани һəр’и шəр’а,
Wəкə щəwре пьльнг-шера.

Бьби əскəрəки мəшур,
Нишандарəки бе qöсур
Те бьһуни бь ə’фати
К’т’еба т’əзəйə ə’гити.

Тö һəр’ə шер’ к’öбар у зор,
Wəкə Давит’ бьк’əв р’ьк’е,
Ноли бае тö һьлбə жор.,
Дöжмьна бадə ч’ър’ьке.

Ҹәԝа де, мьн чок да ә'рде,
Бь санщу-эш тӧ ани дьне,
Та сьбе моләт нәдькьр,
Тӧ һ'әжанди, лури дькьр.

Дӧжмьне бәди ноли гӧр,
Һат ноли селава гӧр'.
Жь Чингизхан мьр'дартьрә
У Ленгт'емур бәйантьрә.

Һат, лехьст, бьр'и һ'әдьманд,
Ԛьр'кьр, ԝеранкьр у шкенанд.
Мьн тӧ һьлдаи ниве шәве
Бәрбь ч'йа р'әвим ԝе һьндаве.

Р'әвйам әз гәлие тә'рир'а,
Р'әвйам әз дә'л у мешар'а.
Дора мьн шәр', бә'ра хуне,
Мьн щә'данд һ'әзар у йәк р'е.

Аһа мьнабу ви тәһәри,
Ԝәлате шен у гӧлбарин.
Мьн тӧ р'әванди жь мьрна бәзәк,
Гиһанди ве дӧнйа т'әзә.

Тӧ мәзьн буйи дәлали,
Дһа тӧ буйи бистсали,

У бьн р'ожа мәйә гәшда,
Тӧ борщдаре Ԝәт'әне хԝә.

Мьн т'әви шире хԝәй сьпи
Да тә ә'гити, мерхаси,
Ԝәхта дӧжмьн тә ԛәсьди,
Т'ӧ щара хԝә пашда нәди.

Мьле тә бьла ԛәԝатбә,
Шуре тә т'ьм е бьр'ебә.
Шерда алт'ки, ԛәт алт'нәби,
Бьла һәрдәм тӧ мерхасби.

Ԝәки р'оке пе бьһ'әсьм,
Қӧ шер'да тә кьрийә ԛәлси,
Хԝәкьм әз дьлԛе р'әбәна
Шине дайньм р'ож у дә'на.

Йан т'еләкә нәбхере
Һәԝарие дахә мьн бесәбре:
— Қӧр'е тә ль ԝьр, тәньште
Ә'гити шер'да һатә кӧштьн.

Бьхуньм хәта, ԝан гава,
Қембә р'онайа һәрдӧ ч'ә'ва,
Т'ӧнә ль мьн стуна мале,
Қӧр'е дәлал тае-т'әне.

Wе мьн сьпи бьбьн кәзи,
Әзе бьбьм пира кузин.
Ле р'успибьм әз т'ьмщари,—
Дьле мьн т'ьжи к'öбари.

Wәхта әз нава кöлилка
Бьгәр'ьм—нава чайра,
Бәнгзе тә нур һ'әта-һ'әте
Мьнр'а бьк'әнә жь кöлилке.

Дәшт у баг'чә, баниед һ'әwас
Әз бьгәр'ьм щие ль тә нас.
Тöе һәр щийа, ә'зизе мьн,
Бь шабун бей бәр ч'ә'ве мьн.

Тöе жь гәлие к'ур р'аби
П'ехас, сәрqот у дур р'аби.
Ль бәр тә'ва гöлане гәш,
Qьмьли бәнгзе тәй хwәш.

Те бей жь дәштед мәйә дур,
Дәсте тәда чьрпиед һур,
Диса те мьнр'а бьк'әни,
Бәрхване бьч'ук, әзбәни!

Тә бьбиньм бәр ч'әме к'ур,
Дәсте тәда вьра бьлур.
Тö wьр назьк, тö wьр ширьн,
Лехә мьqаме мәй әвин.

Әзе п'ьр' ша тә бьгәр'ьм,
Деме ширьн, һәр щийа бәр мьн,
Т'ьм бира мьн бь wе к'әмале
Мьнр'а бь әшq те бей мале.

Мале, баг'чә, һьн жи һ'әwше
Әзе бькьм нава р'әwше,
Бә'са һатна тә бәлабә,
Дьле мьн вьр пер'а шабә.

Лаwе мьн, ог'ьрбә тәр'а!..
Ә'гите зорби тö һәр дәра.
Кö жь әскәрие вәгәр'и
Т'аще сианәте мьнр'а бини.

***

Де wа хатьр жь кöр' дьхwәст,
Кöр' вәр'екьр—ә'гит, сәрбәст.
Дьле wе ша, деми зәлал.
Әw бь гöман вәгәр'ийа мал.

Һовһаннес **Г'УКАСИАН**

ПОЭМА Р'ОҺЬЛАТЕ

Ло... ло... Әз шаирьм, шаире к'ӧрдамә,
Ло... ло... Жь ч'йаед мәйә бльнд һатьмә.
Әм хәрща надьн шаһ, к'иньн,
Ло... ло... ло... Һун ноли мә ниньн.
Qәбила мә йа Мангурә,
Дьле мәда к'ин фур'ә-фур'ә.
Жь ч'уктиеда сильһ' һогьре мәйә,
Ло-ло, һәсп т'ьм бьре мәйә.
Эй, чьнә дӧр' у лал у т'уман.
Qәрәбине бьдьн, әwә гӧман,
Ч'йаед мәйә аза у думан,
Ло-ло-ло wаргед һ'ьзкьри у чиман.
Әм к'ӧрдьн, к'ӧрд, әwләдед ч'йа,
Әм натьрсьн жь багәр у ба.
Әм аза wәльдинә, һәмин...
Ле бона ч'йаед мәйә р'әнгин
Әме бьмьрьн, бьмьрьн,

Ле хәрща надьн дӧжмьне хайин.
Әз бьлбьле гӧла сорьм,
Ло, ло, мьн вәхарийә авед зәлал!..
Жь к'лама мьн щаһьл у кал,
Нәби һун текнә искә-иск,
Бьла же бьк'әвә агьр, пьриск,
Әм һ'ьз накьн шин у гьри,
Ло, ло, әм жь qәбила Мангури.
Ло, ло, әз иро гәрәке шьрокьм,
Бь шинәке шьера наньвисьм.
Кӧ wә бьзанбуйа ә'гитийа Һ'әсо,
Мәме у Зина әвин, ло, ло.
Кӧ wә заньбуйа чаwа Һ'әсое мерхас,
Биркьр к'ина дьле хwәйә хас
У һӧрмәта мала хwә биркьр,
Мәме бь синге хwә хwәйкьр...
Ло, ло, чаwа әw Һ'әсое дьлсах...
Бахьшандә Мәме Мангурий qочах?..
Ло, ло, щаһьл мьраз ч'ә'вда ма.
Һат кӧштьн жь гӧлла щәндьрма...
Ло, ло, ә'гит бу Һ'әсое бь ч'ьра...
Ло, ло, әw жь qәбила Мангура,
Ло, ло, әwи дьзани, дьзани,
Кӧ т'әне дьминә мерани.
Һ'әсо п'ала хwә һеди дабу ч'йе,
Һ'әсой бь гәwдәбу wәк qуч'е,
Бәр wи вьр к'әwшәне һешинә,
Ле дәрд-кӧл дьле wи дешинә...

Һ'əсой бəдəwə, Һ'əсой ə'гитə,
Һ'əсой шьванə, ч'йа зə'ф һ'ьз дькə,
Ле иро вьр дьлда агьр лап вəмьрийə,
Wəк qəрəбина кəвн wьра лап хəирйə...
Һ'əсо бир тинə... Щьг'аре дьк'ьшинə,
Һ'əсое бəрей ша нһа вьр бир тинə,
Бир тинə əw мерхас к'ӧлфəта хwə Зине,
Зина ч'ə'вр'əш бəдəwа ве дьне..
Һəй wах!.. Дəрбазбун р'ожед əвинтие,
Шəвəкə шəвəр'əш жь мал р'əви Зине,
Һ'əсо вьр дьгəр'ийа бь шуре к'ине,
Əwи вьр бир дани хайинтийа жьне...
We Һ'əсо, Р'ьзго һишт, да бəр хwə зəви,
Һəвале Һ'əсо Мəмер'а р'əви,
Һ'əсо бəране Мəме кӧшт, кӧ дьл һесабə,
Кӧ р'еч'а нəмəрдие жь дьл ӧндабə..
Һəвале wи — Мəме шьване qочахбу,
Зьламəки баш, һ'əлал у сəрхwəбу.
Сəре wи сонд дьхар т'əмамийа обе,
Бь мьрщан ньтрибу калане qəме...
Чьqаси əw һəвр'а чубунə неч'ире,
Хwə аве хьстьбун, ойн листьбун.
Пəй баранер'а **дьшəwьтандьн qьрш**
У р'ожəке жи əwи вьр нəһишт,
Кӧ Р'ьзгое бьч'ук лап р'ода һəр'ə..
Мəме ə'гитə... Дə, һəвале wийə...
Те бира wи, чаwа Мəме бь к'ьнще шьл
Жь аве дəрк'əт, Р'ьзго ль сəр мьл.

Əw бинч'ькйаи бəрбь ч'ем дьр'əвийа.
Те бира wи, чаwа Мəме шə дəрхьст жь п'от
Т'унщька кӧр'е wи шəкьр у гот:
— Һ'əсо, п'ор'е кӧр'е тə wəк е Зинейə...
Һьлбəт, Р'ьзгое кӧр' нə дола хəлqейə.
Əwи вьр бир дани у сəри дьһ'əжанд,
Ле чаwа нəһ'əсийа, кӧ əw дьхапанд,
„Нола е Зине"!.. Ах, Мəме, Мəме!..
Тə Һ'əсо хапанд у һəвалти лап һишт,
Һəвале хwə биркьр, ə'дəт, һ'əму тьшт,
Авитə бьн п'е əвинтийа Зине.

Əw Зина бəдəw, ле qəлпəжьне.
Һ'əсо qəльне пəй һəв дьк'ьшинə,
Р'ожед бӧһӧри əw т'əмам бир тинə.
Чубунə гӧнд.. Р'уньштьбун малда,
Зине шəе мəзьн һедика вьр һьлда
П'ор'е Р'ьзго шəдькьр, нəбхере
Мəме нəһатьбу һəла жь гӧһер'е...
У ньшкева дак'ӧта һӧндӧр' щəндьрма
— Мə хəрщ дайə!..— Диса бьдьн—чьма?
— Əз иди надьм!.. Сьт'ар мə нəма.
Те бира Һ'əсо... Qужин вьр һат,
Щəндьрмə шəwьши у паше жи к'əт.
Мəме щəндьрме шаһ кӧшт — wи кӧр'и,
Qəмə т'əмьзкьр, ль Зине нһер'и,
У Мəме шьван бу ə'гите эле.
Дə һəвале wибу... Ə'гитбу Мəме...
Кӧр'е wи хьлазкьрьбу... Ле тӧ wəрə зӧлме,

Һ'әсо чь заньбу, бәхти хайинә,
Wәки Мәме wьр wи бьхапинә.
Qьрч!.. Ньшкева дәнгәк һат жь бәсте,
Р'ьзгойә!.. Qам-qаме wийә, дәст те...
Гәло к'и занә, һәй wах qәрәбин,
Әзе р'оке дьле шәйт'ан текьм бьрин!
У Һ'әсо дәст да сәр фьшәльхе
Мьталәкьр, дор хwә кәс нәди,
„Р'астә, Р'ьзгойә"!... We к'ибә иди?
Һ'әсо фькьри, нһер'и ль бәста,
Бәстед бәрә дуз, wәк к'әфа дәста,
Ле дьле даг'буи бь к'ин дьк'әлә..
Һ'әсо п'ала хwә фәсал дабу ч'йе,
Һ'әсобу вьра нолани qуч'е,
Qӧлапа ӧса мьштьке дьхинә,
Те бежи мьже вьр жорда тинә..
Һ'әсо бәдбәхтә, к'әтийә намус...
Дьл ле дьһ'әлә, ноли бәрфа п'ус,
Агьре дьле wи иро вәмьрийә,
Чаwа qәрәбина wийә кәвн хәиридә...
Гьм!... гьм!... ло-ло-ло!...
Һ'әсо р'адьбә у гӧһ дьдә ч'ийа,
Дәнгәки к'ур дәрте жь гәлийа,
Дьле Һ'әсо дьхә, симе дьл дьqәтинә....
Ло-ло.... әw чь хӧшинә?...
Хьштина льнга, хӧшина qуме,
Жь qунт'ара гӧжмә вайә незик те.
Бинәфьр'шки йәки к'әтийә... дьналә,

Һ'әсо дьбьһе... Пәй Щәфәре калә!
Дьбә бәг вьра гази wи дькә?...
Гьм!.. гьм!.. ло.. ло.. ло!..
Щәфәре гьзирә, йан Р'ьзгое кӧр'ә?
Кӧ анщах неч'ира кӧштива дьхӧр'ә?
Щаһьле беһ'ьш, тӧе п'ост хьраб бьки.
Һ'әсо дьбһе, вьра дәнгәке,
Иро чь дәнгнә ә'щеб тен, дьк'ьшьн,
Йәк дькә ьнт'ин... Йәк дькә фьшин...
На әв Р'ьзго нинә... Ле, гәло, чьма
Тӧе бежи йәки гӧман да сәр т'ума?
Бет'аqәт дькә һьлк'ьшә сәре т'опьк.
Қ'ийә әw, р'әбе мьн? Әwe нәчапьк?...
Һ'әсо дьбһе... „Омәр Хәлифә"... Бәрдә...
Пәе... е ... е!... калә, дьзә, йан щомәрдә?..
Иди незикә... Вайә бьн qәйадане...
Һ'әсо qәма кьн вьра дьк'ьшинә,
Кӧ дӧжмьне нәмам вьр вәләзинә...
Тӧ к'ии, ло... ло... дәнге хwә бькә?...
Ле ньшкева, пәй, әв чь шьпукә...
Мәме фидаи бәр дьсәкьнә...

Мәме

Әw әзьм, Һ'әсо, әзьм...

Һ'әсо

Мәме!...

Һ'әсо тӧ дәнге хwә вьра наки?...
Гәло мьн чьqас дьхаст, wәки
Мә пер'а-пер'а һәв фә'м бькьра...

Əз бьриндарьм... пәй мьн к'әтьнә...
Wәрә һәwарие, әва чь к'инә?...

Һ'әсо

Дури мьн һәр'ә, һәй, тӧ, сәйпьсан,
Wәки тӧ Мәме бәре буйаи, исан,
Мьне тӧ хwәйкьраи, wа нәдьһишти,
У дьле шушә нәдьма шкәсти.
Ле мьн qәма хwә вьра тужкьрийә,
Ле мьн qәма хwә вьра хwәйкьрийә,
Кӧ бьqәлешьм синге нәмәрда
У дьзе намуса хwә ль ван ә'рда.

Мәме

Һ'әсо, гӧһдарбә, бьриндарьм, бәдән,
Мьн хун р'етийә бой хwәлийа wәт'ән...
Һ'әсо, гӧһ бьдә мьн, к'ӧрди, ә'гити,
Шәриә'та мә тӧ qәт дьһ'әбини?
Бь ә'дәте кал у бавай т'әмьз,
Wәхта тә дьqәсьдә дӧжмьне һар,
Әw вьр дьдә wи нан у сьт'ар.
Һ'әсо, тӧ we йәке зә'ф р'ьнд дьзани.

Һ'әсо

Ле wәхте жьна тә жь тә дьстиньн?
Wәхта намусе вьр п'еп'әс дькьн?...

Мәме

Һ'әсо, әз сонд дьхӧм, вьр бь qӧране,
Wәки әз ам у т'амьм ль дьне,
Мьн әw нәдьхwәст, чь һат кьрьне...
Те паше бьзанби, wәки р'астие,

Мәме wә һәрдӧар'а т'әне h'ӧб дьхwәст.
... Ле нһа... wанә к'ома щәндьрма,
Данә пәй әwләде qәбила тә,
Əз бьриндарьм... р'е бь стьринә,
Әгәр тӧ Һ'әсой, ле әw чь к'инә?...

Һ'әсо

Мәме хәбәрдә, хәбәрдә, дьбһем,
Тӧ гӧнәк'ар нибуй... Зине әз һиштьм...
We жь мьн h'ьзнәдькьр... әwe шәрм нәкьр.
Мьн әwqас ньфьр' ль тә нәдькьр,
Дьбежи Зине мьн h'ьзнәкьрийә,
У тә әw жь р'йа р'аст дәрнәхьстийә?...

Мәме

Чаwа qәwьмийә... Чаwа qәwьмийә?
Һ'әсо, ньзаньм әw чаwа буйә,
Һ'әсо, ньзам р'ожед бӧһӧри чәтьнда
Чь һәбу ви дьле мьни щаһьлда?...
Лемьшта һӧбе? Йан приска нәхwәшие?
Дьле Мәме шьван һьнгавт... кьрә нав эше,
Мьн же h'ьзкьр... Ле әw йа тәбу, дәлал,
Дә, ахьр әз жи к'ӧрдәки h'әлал.
Мьн заньбу, wәки нәщамертийә, һәмьн.
Кӧ жьна һәвала вьра h'ьз бькьн...
У әw т'ӧ щара набә хӧре мьн.
Ле әw шәв, шәва шәвәр'әш...
Кӧ р'уйе ә'зман гьртьбу ә'wре фә'ш,
Мьн дәре wа к'ӧта бь гӧман,
Кӧ бред мәйә ч'йар'а бьбра нан,

Тӧ р'азабуй... Зине һ'ьшйарбу...
Бь т'әг'мин һатьна мьнр'а шабу,
Бь т'әг'мина мьн we шәве
Хәw нәдьк'этә ч'ә'ве we...
We дәри ль мьн вәкьр, нһер'и.
У дәрк'этә дәр һеди,—
Qәрәбина мьн гьрт у р'амуса,
Әз агьре дьле we һ'әсийам,
Әз һивие бум, чька we чь бежә...
Эй, Һ'әсо, дьле дьлк'әтийа дәнгбежә...

Һ'әсо

Дьле xwә вәкә, гьлийа бьр'ежә...

Мәме

Әwe мьнр'а гот... Һ'әсо, зар нагәр'ә...
Жь р'әва мьн мәһәк дәрбаз нәбьбу.
Wәхта Мамуре дадастанеи беә'бур
Р'уньшти сәр сьвра тәйә т'ьжи,
Ноли сәкава wьр дьһеньжи,
Соз да кӧ шӧхӧл бьдә диwане,
Диwана зӧлме у йа әмане,

Ле к'е гәрәке гӧне тә сьвьккьра?
Тә дәст т'аwаркьрьбу нав фькра,
Бәр диwер р'уньштьбуй, бь зар
Тә дӧа wи дькьр... Әw һат,—
Қ'әлбе сәкрам ль wьра щә'данд,
Сева сурәте Зине qӧр'ьщанд,
Зине вәщьньqи... тә диса у диса,

Т'ьжи шәравкьр финщана Мамур...
Зине бенамус бу... Ле нәма ә'бур...
Ә'шира Мангура вьра ма сефил,
Тә намуса xwә да wи чаwа бәртил,

Намуса к'ӧлфәта Мангур тә фьрот,
Xwәст сәре xwә xwәйки, we гот.

Зине мьнр'а гот у вьра гьрийа...
Диса qәрәбина мьн гьрт, р'амуса.
Гот:— Әзе бьр'әвьм жь wаре qултие,
Әз бьбьм жьна тә, Мәме мьн, Мәме!

Һ'әсо ә'рде хьст наве мерхаса,
Һ'әсо хәрщ да... әw жи әwqаса!...
Әз пер'а qайил нәбум....

Һ'әсо

— Әwe ӧса гот?...

Мәме

— Мьн сонда xwә ани сери аваки...
Һ'әсо мьнхә, әгәр баwар наки,
Һ'әйфа xwә һьлдә жь Мәме амут'ам,

Иро р'ӧһ'ьстин дьгәр'ә qӧт'ам,
Мьн дьк'әнә, ль мьн дькә qәрфа...

Зине һатә кӧштьн... Җерейә әw шкәвта,
Ль к'ӧ мьн бь дьле р'ьщьфи әw һишт,
Ле дәсте we бәләнгазе нәгьһишт,
Бь дьл һ'әмезкә Р'ьзгое дәлал...
Һ'әwще п'әнще тә'ве ма гӧла ал...

У әw к'әсәр дьле wеда ма...
Зине һат кӧштьн жь гӧлла щәндьрма...

Һ'әсо

— Зине һатә кӧштьн... Щәндьрма әw кӧшт?..

Мәме

Әла Мангура бе гӧл дьминә...
Дӧжмьне нәмәрд хере нәбинә!...
Ле тӧ дәйн наки?... Һ'әсо кәр'-лали...
Wәхта дӧжмьн зу те ви али,
Йәк-йәк бь гӧлла хwәйә хәдәр
Әwләдед qәбила мә дьшинә мәг'бәр...
К'ин дьле тәда, дәрд тә биркьрьн,
Тӧ ӧса һеса мезә дьки ль ә'щебед дӧжмьн,
Кӧ әw тинә сәре qәбила тә...

Һ'әсо

. . . .

Мәме

Ә'рде мәй ә'зиз, вьр п'епәс дьбә
Ле тӧ дәйн наки... гәло wа дьбә?...

Һ'әсо

. . . .

Мәме

Демәк, ида әм дури һәвдӧнә,
Дәйн бькә, Һ'әсо, әв чь бьринә!...
Дӧжмьне зутьрәке бь иза хуне
Wе мәр'а бьгһиньн, чь бьки шуне...
Фьшәкед мьн хьлазбун... йа к'ӧтасие
Зине агьркьр, мьн дабу Зине.

Йан фьшәка бьдә, йан вьр мьнхинә,
Бьра дьле тәда т'ӧ к'ин нәминә...
Тә әз кӧштьмә, тӧ к'әти р'ьк'е.
Ль мьнхә, т'әк бьра т'ӧ щар
Нәк'әвьм дәстед щәндьрмед хунхар...

Һ'әсо

Ах, Мәме, Мәме.... Бьбахшинә мьн,
Мьн ньзанбу, әз гӧнәк'арьм...
Хазла мьн һәвалед тәйә мерхас,
Сәр wанда зедәбу йәки дьн жи хас....
Һьлдә, Мәме... һьлдә ван гӧлла....
Р'ьзго ч'әк бьр неч'ира хәзала,
Йан на мәе дӧжмьн текьра думан,
У педа банийа вьра к'ока wан.
... Э... э... э тӧ бьриндари, wәрә ве ньч'е
Тӧ бьлурехә, әз бьк'әвьм qуч'е,
Бьнһер', Һ'әсо нә е дәрәwанә.
Әw жи ноли тә ә'шир жь ә'ширамә
Qәрәбине бьдә мьн...

Мәме

Тӧ бь хwә блурехә, әw р'астийә,
Мьн зуда дәнге блура тә нәбһистийә,
Мьнр'а һӧрмәтә, иро әз бьмьрьм, чька,
Блура тә бьбһен, нәк'әвьм сәр чока...

Һ'әсо

Һан һьлдә, Мәме, ә'гит,

Мәме

Әз гәләки жь тә р'азимә...

***

Ло... ло... ло... зутьрәке щәндьрме фарьз
Дора т'опьк гьртьн, п'әвче...
Мәме мәи ә'шири бетьрс
К'әтә пьш қуч'е...
Р'о сьнщьрибу, бьбу пьльнг
Әв р'ожа к'ӧрда,
Стәйрка щәндрмайә бь поч'ьк,
Дьр'ьжийа жорда,

Гӧлле ль синге ԝан дьхьст
Әԝ дьмәльсин...

Мәйт'е ԝан ԝьра р'ахст
Әԝ һәвдӧ қәльсин.
Ло... ло... дуе гӧлла һьлдьк'ьшийа
Сәр гӧжме кәвьр сәр,
Лаԝе ч'ийа дьк'әнийа,
Нәп'акар'а дькьрә шәр'
Дьбу вьзин, дьбу гьрмә-гьрм
У дьда зәнде,
Әԝ р'ож сәр дӧжмьнда бу зӧлм,
Мәме дьжәне.
Ло... ло... Зине мори-мьрщан
Ль п'есира кьрийә,
Қәвза қәме жь зиве испәһанейә, щан,
әрмәники чекьрийә.
Қалане қәме дьбьрьқи,
Сәқьзеда қалбу,

Пьштәка ԝейә р'әнг-р'әнги
Жь чите урьсабу.
Ло... ло... бьр'абу қәма фарьзи,
Дардабу т'әп'әнща шьр'ьккьри,
Мәмеи чьқас бәдәԝ бу демсаи,
Ле р'ӧһ'ьстин пәй дьчу-хаин,
Шале к'ӧрдаи бәләки фьрә,
Қондәре Йемене,
Агьр жь бәнгзе ԝи дьфьр'ә
Дәст зӧлма дьне.
Дайә сәр ә'слане к'ӧрда худана гәрм,
Доре думан, шинкаи.
Г'әне дьһат бина бае зәвиаи нәрм
Ль ә'фат дькьр һенкаи...

Ле дурва, қәйае сәртуж жь инк'е
Бәр тә'ве дьбрьқин
Даре ль п'еша ԝан жь бьруске
Сәқәтьн, хәрьқи,
Ло... ло... Һ'әсо, әԝ Һ'әсое шьван,
Дьгӧжандә бьлуре... дьстра бь гӧман.
Мәме дьле хԝәва бьжәнә патка щәндьрмә...
Мәме, бьжәне, Һ'әсомә, һогьре тәмә.

Щан тәйре ч'ийа, щан ә'фате демнубар,
Бьла ӧндабьн мә'р жь дьнйа мәйә к'ӧбар,
Бьла агьр сәр сәре ԝанда бьбарә,
Бьла жандьрмә жер бьзарә!
. . . .

У дьбә qьрч'ин, вьзинийа гӧлла,
Мәме бь гӧллед нолани кӧла
Гӧллед щәндьрма дьхә у дьдә дәв.
Сәрбазе фарьз qьнщьлийә сәр һәв
У дькә qар'ин:
—Әw мә дьк'әнә, нак'ьшинә шаише,
Гәли щәндьрма, пешда бьк'ьшьн!..
Сәрбаз бадьлһәwа вьр дькә qар'ин,
Һәwарзә к'әтийә ван, wәк гӧре һарин,
Әw далесә левед хwәйә qәльши,
Нә пешда һәйә, нә пешда, ле шин...
Гӧлла к'ӧрд бь зәрп вьр дькә вьзин,
Сәрбаз т'әмие бәр мьрьне бьдә һәмин.
Гӧллә дькьн вьзин, гӧллә дькьн вьзин...
Qәйаед туж wан дькьн qәрфа,
Бинч'ькиайи у һарбуйи, на, на,
Т'ӧ wәхта ль ван һәвраза
Һун нагһижьн сәре гӧжме аза
Ор'ин у ахин жь щәндьрма те,
Щәндьрмә вәдьләзьнә ә'рде,
Жь qуч'а ә'гит алав дьп'әкә...
Бьжәне, Мәме, бьжәне, п'акә...
Гӧллә бе һ'әсабьн, гӧллә гәләкьн,
Wә'дә нинә гӧлла бьжмерьн,
Һәр гӧлләкер'а кем дьбә мә'рәк
Гӧлла к'ӧрда wанр'а дәгәнәк,
Сәр щәндьрмада һатйә р'ожа р'әш
Вьзинә, вьзин, гӧллә, тӧ бьмәш,

Вьзинийа гӧлла к'ӧрдайә qочах...
Бьла бьзанбә вьр шаһе бабах,
Кӧ әw к'е дькә вьр дә'w у qале,
Бьла тьрс ль дьлдабә диwан у мале
У мезәкә Демаванде ль һ'ьшкие,
Qӧдуме чока ль бәрда бьшке,
Жь qафе wи бе гӧжин,
Wәхта жь Демавенда р'әнгин
Гӧр'инийа т'ьвьнга фарьз сьстбә,
Мәме бьжәне, нишанә р'астбә,
Бьжәнә р'әwьред бекер у нәт'е!
Гәрәк тӧ һ'әму нәп'ака вәр'еки тә'те,
Хана, бәртила, к'амч'ур у п'игар,
Инк'а к'ӧрда зӧлӧмә һәрщар.
Шаһ, тӧ лаqьрдийа дьки?.. Әв чьнә!..
Бьнһер' вьзинә, бьнһер' вьзинә,
Вьзинийа гӧлла к'ӧрданә.
. . . .
Ло... ло... ло Һ'әсо, әw Һ'әсое шьван,
Ло... ло... дьгӧжандә бьлуре,
У к'ьламеда дьгот:—Мәме,
Пар'ава бьзәльqинә щәндьрма..
Мәме лехә, Һ'әсомә, һоgьре тәмә.
Щан, тәйре ч'ийа, щан ә'фате демнубар,
Бьра бьqәльн мә'р жь wәлате мәйи к'ӧбар,
Бьла сәр сәре wанда агьр бьбарә...
Бьла щәндьрмә жере бьзарә!
Ло... ло... Мәме, һәй һәвале ә'зиз,

Чь qəwьми?.. Əw чьбу?.. Дьли т'əмьз?..
Qəмə бәр кәвьрәки к'әтийә...
Ах, ә'гит... ах ә'фат, бьрина хәдәр!..
Һәйwах, һәйwах, һәвале демнәдәр!..
Қ'олозе тә һәла нәк'әтьбу ә'рде...
Əз Һ'әсомә, к'ӧрдьм, жь ве щәрде
Əзе һ'әйфа Зине, йа тә, йа т'әмама
Гәрәке иро һьлдьм жь нәмама.

***

Һ'әсо бьлур авитә бәр кәвьр
Ль шьване ә'гити кӧшти мезәкьр,
П'әнще тә'ве wәк хун р'ьжийабу сәр ә'фат...
Wи к'олос qоткьр у жорда һат,
Қ'әтә бәр qуч'е, р'әх Мәме чокда.
Əw да бәр дьле хwә, ә'ние р'амуса,
Алава инк'е р'ӧһ'е wи вәжанд.

—Мәме, ә'зизе мьн!—Əwи wәк'ьланд,—
Тӧе һәрт'ьм бьмини зенди,
Һәй фидае бехофи гәнди!..
Дәрһәqа тәда wе һәр обада бьстьрен,
Мәме, тӧ ә'фатбуйи, дьлщәгәр
Тә бь ә'фати сәри дани мәг'бәр,

Əзе бь дәсти хwә һ'әйфа тә һьлдьм.
Тӧе нава ньмежа мьндаби, һәрт'ьм
Əзе тә у Зине хwәйкьм дьле хwәда,
Мәме, әз Һ'әсомә, к'ӧрдьм, накьм дәрәwа.

Əгәр щәндьрмә мьнжи бькӧжьн,
Əзе һәма иро һ'әйфа wа һьлдьм,
Wәки Қ'ӧрдстан мьн жи бинә бир
Һ'әсо жи к'ӧрд бу... Һ'әсо жи ә'шир!..

***

Ло... ло... диса гӧжин к'әтә гәлийа...
Əw Һ'әсое шьван бу, дьqужийа
Нһа жь гели ч'ем дьстра,
Ло... ло... бае бина Зине дани wьра...
Хәләqа щәндьрмед мә'р дьшьдийа
Ай, wе зутьрәке зәвтьн гӧжме һана,
Дурва обада һат дәнге гӧлла,
Һәwарийа шер' гһиштбу wана...
Һ'әсо т'ә'мулдә у жь Демавенде
Һәwарийа к'ӧрда wе сәр тәда бе,
Тә'ри к'әтийә ә'рде, р'о чуйә ава,
Р'ожа дӧжмьн р'әш дайә бәр хӧнава...
Һәй, һәй,—бь к'ьлам Һ'әсо дькә гази,
Дәнг дьда щәндьрмед ойинбази,—
Қ'ӧрдстан к'ӧбарә, зорә әв ә'рд,
Ло, ло, тәйре мә гәләкьн у мәрд...
Һәй, һәй, гәли qуле сәхир, беһӧрмәт,
Əз, Мәме жь qәбила Монгура,
Җь Мӧһ'әбада к'ӧбар,—Һ'әсо дьqур'ә,—
Та Сәqьзе, Бане, Ираqе мьн тиньн бир.
Һәй, һәй, әз Һ'әсо ниньм, Һ'әсое ә'шир!

Əw ћатə хапандьн, хəрщ да нəмəрда,
Зине же ћ'ьз нəкьр, Һ'əсо вьра бəрда,
We р'ожеда бу жьна Мəме нəтəwанди.
Һəй, ћəй, ћун нок'əре шаћə хапанди,
Һуне нав мьжа ч'йае мəда öндабьн,
Һуне бенə ћ'ьнщьр'андьне, əме шабьн.
Ло, ло, т'əмамийа К'öрдстане мьqабьли wайə,
Гəли тьрсонəка, бəр кəвьр дəрен, wəр'а нə р'айə,
Бь чəнщəр'ука ћун нагћижьнə сəре гöжмə,
Һ'əтани гöллə дьле мьн вəнəжəнə,
Əз т'ö wəхта к'əр набьм, текнə сəред хwə,
Һəй, ћəй, дћа п'акə ћун вəгəр'ьнə малед хwə.
Qəдре к'олозе Мəме бьгрьн... Нə бошə!..
Əw иро ə'мре хwə öса əрзан нафрошə,
Əwe йəке шаћ бь хwə р'ьнд занə.
Пəй, əва гöлла бой хатьре мьлəте мьни ə'зиз,
Əва гöлла жи бона wəт'əне мьни дəнгьз,
Əва гöлла жи ћ'əйфа Зина дьлт'əмьз,
Ло, ћ'əта гöлле мьн к'öта нəбьн, əз алт' набьм...
Ло, бра əз ћ'əйрана ч'ə'вед Зинейə qəмəрбьм,—
Ло, бьра əз qöрбана wəт'əне ə'зиз бьм!
Ло, əз тəйрьм, тəйре бази
Сəр ч'ийар'а бəрбь р'ое дьбəзьм.

***

Һ'əсо сəкьни... ньшкева п'ьрч'уйе хwə кьр,
Гöллə хьлазбун... Ма йəк, к'урьн фькр.

Qəрəбина кьн ћьлбьр'и жор ћьлбəт,
Т'əне wи чахи Һ'əсо бəр хwə к'əт...
Бь гöлла т'əк хwə бькöжə, чь бькə?..
Йане щəндьрмəки жи щə'нме шакə?..
Бин ле ч'ькийа, дьшəwьти дьл,
Ле паше... We бенə жор, сəре мьл
У we бьбə хайе qəрəбине əв щəрда,
На, Һ'əсо qəрəбине надə нəмəрда,
We кəвьрхə у we ћурхwəшкə...
. . . .
Бу вьзинийа гöлла к'öтасие,
Диса щəндьрмəк ћолбу щə'ньме
У жь ч'ə'вед к'öрд агьр дьбари.
Һ'əсо qöлозбу, Һ'əсо р'абу п'ийа.
Qəрəбин зəрпа вьр зьнара да,
Ə'рдеда ньканд сəлфе qəма бəр,
У синге хwə назьк жорда авит сəр.
Жь qəфəса wи нəћат т'ö ахин.
Һ'əсо к'əт, сəр синг qəрəбин...
Һьлк'ьшийанə жор щəндьрме нəмам,
Баки ћеньк дьћат жь ч'йае хöмам...

***

Паше кö, wəхта ћəр тьшт сəqьр'и.
Щəндьрме нəмəрд щьлə'ткьр—фьр'и,
Сəрбаз ə'ба хwə к'ьшанд сəр мьла
У т'əне вьра qöр'ə ћьлк'ьшийа.

Wи ә'мьр кьр вьра нәмәрди:
—Ван сәйбсана qәт-qәткьн гәнди.
Щики wана вьр саг'ләм нәhельн
У к'ӧрдед ә'гит ә'блукьрьн.
У р'ожтьра маин, чаwа ә'ламәти,
Кӧ бьтьрсьн к'ӧрдед инглабчи.
Тьштәки нәбинаи бу, wе hьнге,
Мәйт' дардакьрьн qәрәбәрбанге.
Һ'әму к'ӧрда әw йәка бьhист,
Бә'с бь шәрәф бәлабу hәр эл у гӧнди,
У Һ'әсо у Мәме т'ьм манә зенди.

***

Пәй ве йәкер'а бӧhӧрин чәнд р'ож,
Нава qәйа у зьнаред бәр'ож,
К'ӧ Мәме у Һ'әсо к'әтьн мерхаси,
Щаhьләки к'ӧрд пе ч'әк нвиси:
„Һ'әсо, Мәме, Зина дьлован.
К'ӧрдно, hьлдьн ч'әка бь гӧман,
Р'ожа азайе дур нинә бой тә,
Әгәр бьхwәзьн иро хут wәхтә".
Дьбежьн, ә'слане ч'йа — Р'ьзгое мерхас,
Әw йәк нвиси пе qәма хwәйә хас.

Йарослав ШПОРТА

ХӘЛАИ К'ӦРДСТАНЕДА

Соqаqе р'әш мәрьв дьчә wи дьхә ба-барана сәрт.
Синчә педа т'әв qӧрч'ьми, лев тәрьки, дьлада дәрд.
Соqаqе р'әш мәрьв дьчә wи дьхә ба-барана сәрт.

Нан бьднә мьн, тәк пә'ри нан, ч'ә'ве wи дәсте хәлqейә.
К'ьнщ жер'а набьн сьт'арә, qьфьли бәр сӧр' у бейә,
Нан бьднә мьн? Щабе надьн, т'әк дәрд у кӧл ль пьштейә.

Әw вьрда hат жь гедука hьм р'ож у шәве п'ьр' тә'ри
Ле вьр нә нан, нә жи хәбат... Бе wар майә әw стӧхари.
Һьнәк дьчьн сәр хәбате, ле тӧ вьра чь дьгәр и?

Әw жи бьрчи wарьминә, к'әда wан т'әк поле корә,
Хwарьн-сьт'ар wан лазьмә, ә'мре бьрчи, ч'ә'ви морә,
Жь К'ӧрдстане әw дьр'әвьн бәрбь к'архане вала-qор'ә.

Wан дьбә кө п'арс бькьра, ле к'е нhа нан бьдә wан?
Әwан дьчьн-дьләрьзьн, хәма к'ейә, к'ийә хайе wан?
Авто wана дьп'әлехьн, щә'сус дьхөн вьр к'әда wан.

Авто к'әфилед әмрика тиньн, дьбьнә hәр дәра.
Шькьл дькьн у дьк'әньн, дәвда дьран жь зер'е зәрә.
Ва Қ'өрдстан-р'астә мәшур, әw чьqас баш у нәдәрә,

Әз дьхwәзьм вьр нәбиньм wи к'әне wани зьнек'ар,
Қө әмрика wьр нәгәр'ә, запьте wан нәбьнә qар.
У wьр мәрьв hаж тә нибә, тө әмрика у гөре hар!

Ль Қ'өрдстане шьhәре р'әш дьрежкьр дәсте h'әр'ьqи.
Мьләт бе изн дьфәт'ьсә нав бәхте хwәй хәр'ьqи
Р'е-дьрбе хун педа мәйт'ьн-тәйах ль wана п'әр'ьти.

O P BRITISH MUSEUM 13 JUN 67 B M

СӘРӘЩӘМ

Р'у

Бәйраqа сор дьмьлмьлә . . . 3
Қонститусиа советие . . . 4
Дәwра космикие . . . 7
Эвара пайизе . . . 9
Дайкер'а . . . 11
Ћеч'ә дьне . . . 12
Баhара т'әзә . . . 13
Wәхта әз тә дькьм гази . . . 15
Ә'йда Октйабре . . . 16
Wәлате Шеwрер'а . . . 18
Жьне wәлате Шеwрер'а . . . 20
Wәзире Надьрр'а . . . 22
Мәйанә . . . 23
Жь hәв дурк'әтьн . . . 25
Ћ'әзар дьли . . . 26
Гөлана сор . . . 28
Гази бь фелбази . . . 30
Шина фолклоре . . . 33
Щвата гьвьр'а . . . 35
П'еqаск у гөл . . . 38
Қ'әсәр . . . 40
Тө мәгьри . . . 44
Дәште Барзане . . . 45
Диwана көлилка . . . 46
Ләйле . . . 57
Гәлие Ә'ли-бәге . . . 70
„Де“. Ваhан Григорйан . . . 106
„Поэма р'өhьлате“ Ћовhаннес Г'укасйан . . . 111
„Хәлайи Қ'өрдстанеда“ Йарослав Шпорта . . . 133

QАЧАХЕ МРАД

БАҺАРА Т'ӘЗӘ

ԹԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ—Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Р'едактор — **Надо Махмудов**
Кoректоре контрол — **Ләт'ифе Ә'мәр**
Һунәрмәнд — **Мәһ'мәде Сиамансури**
Р'едакторе бәдәwәтие — **Ан. Гаспарйан**
Р'едакторе техникие — **Он. П'аникйан.**

ВФ 10923 т'әмбә 1307 тираж 500.

Т'әслими нәшьрхане кьрьнә 5/VII с. 1965
Һона чапкьрьне һатйә qолкьрьне 16/XI с. 1965
К'аг'әз 70X108 1/32. Бәлге мәнгәне — 4,25.
Бәлге qәwле — 5,8.
Бәлге нәшьрәте — 4,2.

Qимәт 31 кап.

Нәшьрхана № 2-а йа сәрwертийа полиграфиейә сәрәкәйә комитеэ прессейә дәwләтейә р'әх Совета Министред Р'еспублика Әрмәнистанейә Советиейә Сосиалистие.